

HÖGSKOLAN VÄST

Institutionen för Individ och Samhälle
Magisterprogrammet för socialt arbete
och socialpedagogik

Att vara en Zonare

- En studie om delaktighet och gemenskap på en mötesplats

To be a Zoner

- A study about participation and community in
a meeting place

Författare: Helena Bengtsson

Examensarbete i Socialt arbete och socialpedagogik 15 hp

Handledare: Lars Svensson

Vårterminen 2013

FÖRORD

Som fältarbetande diakon i stadens parker och på gator och torg har jag noterat den uppdelning som råder mellan människor. På bänkarna samlas människor och grupperar sig utifrån livssituationer som liknar varandra. Min inriktning har varit att ta kontakt med och lära känna en del av alla dem som vistas mycket på vissa offentliga platser. Samtidigt har det varit intressant att leta efter platser där människor från olika håll och med olika levnadsomständigheter kan träffas. En sådan plats är Zonen som den här studien handlar om. Studien hade inte kommit till om inte många av de personer som besöker Zonen hade ställt upp och berättat om sina upplevelser. Ett stort tack vill jag rikta till er alla.

Ett stort tack vill jag också framföra till min handledare Lars Svensson för alla goda råd, kritiska synpunkter och konstruktiva idéer. Jag vill även uttrycka ett tack till Cecilia Henning som har bidragit med kritisk läsning, uppmuntran och vägledande idéer.

Till sist vill jag rikta ett stort tack till mina studiekollegor på magisterprogrammet i socialt arbete och socialpedagogik som på olika sätt har inspirerat mig under studietiden och till min diakonkollega Agneta van der Poel som gav mig den spark jag behövde för att sätta igång med studierna.

SAMMANFATTNING

Titel:	Att vara en Zonare - En studie om delaktighet och gemenskap på en mötesplats
Författare:	Helena Bengtsson
Nivå/arbetets art:	Magister/examensarbete, 15 hp
Huvudområde:	Socialt arbete och socialpedagogik
Program:	Magisterprogrammet I socialt arbete och socialpedagogik, 60 hp Högskolan Väst
Termin:	Vårterminen, 2013
Handledare:	Lars Svensson

Syftet med studien är att beskriva, analysera och förstå innebörden av en öppen, social mötesplats som skapats av några kristna församlingar med avsikt att erbjuda personer med drogberoende, psykisk ohälsa eller andra svårigheter, gemenskap och delaktighet. Studiens frågeställningar utgår från vilken betydelse mötesplatsen har för deltagarna och vilka möjligheter och hinder mötesplatsen innebär för den enskildes upplevelse av delaktighet och gemenskap.

Studien utgår ifrån ett fenomenologiskt perspektiv och fokuserar på den upplevda erfarenheten från de personer som besöker platsen. Data har samlats in via deltagande observationer, intervjuer och samtal med intervjuliknande inslag och består av 12 observationer och 6 intervjuer. Bearbetning av data har skett via transkribering, kodning, kategorisering och teman. Resultatet har analyserats utifrån en analysram formad utifrån studiens centrala begrepp, delaktighet och gemenskap och underbegreppen identitet, marginalisering, plats och nätverksband.

Studiens analys leder till slutsatsen att mötesplatsens betydelse för deltagarna kan summeras med att Zonen är en plats för gemenskap som bygger på att man respekterar varandra och där deltagarna upplever trygghet. En annan slutsats är att mötesplatsen innebär möjligheter för den enskildes upplevelse av delaktighet och gemenskap genom inflytande, praktiska uppgifter och samvaro. Det finns hinder beroende på den enskildes dagsform, rädsla för kategorisering och att lokalen inte handikappanpassats. En tredje slutsats är att en dimension av delaktighet och gemenskap framträder som innebär att vara engagerad till en plats med en upplevelse av delad identitet, att vara Zonare.

I slutet av uppsatsen förs en diskussion om vilken betydelse studien kan ha för socialpedagogisk och diakonal praxis.

Nyckelord: mötesplatser, delaktighet, gemenskap, socialpedagogik, diakoni

ABSTRACT

Title: To be a Zoner
- A study about participation and community at a meeting place

Author: Helena Bengtsson

Level: Master Thesis, one year
15 Higher Education Credits

Subject: Social work and Social pedagogy

Program: Master program – one year, in Social Work and
Social Pedagogy,
60 Higher Education Credits
University West

Term: Spring term, 2013

Supervisor: Lars Svensson

The purpose of this study is to describe, analyse and understand the meaning of an open, social meeting place created of a few Christian parishes with the intention to offer drug addicts and persons with mental illness or other troubles, community and participation. The issues are based on the meaning the meeting place has for participants and which possibilities and obstacles the meeting place means for the individual experience of participation and community.

This study has a phenomenological perspective with focus at the experience the persons who visit the place. Data was collected through observations, interviews and speeches and consists of 12 observations and 6 interviews. The data has been transcribed, coded, categorized and divided into themes. The result has been analysed from a frame with the concepts participation and community. Further concepts are identity, marginalising, place and network.

The analysis leads to the conclusion that the meaning of the meeting place is that the Zone is a place for community where respect for each other are basic and where the participants feel safe. Another conclusion is that the meeting place means possibilities for the experience of participation and community through influence, practical work and being together. There are obstacles dependent of wellbeing, fear, categorization and that the house is not accessible for persons with physical handicaps. A third conclusion is that a dimension of participation and community appears to be engaged to a place with an experience of shared identity, to be a Zoner.

At the end of the essay there is a discussion about the meaning the study can have for social pedagogy and diakonia practice.

Keywords: meeting places, participation, community, social pedagogy, diakonia

Innehållsförteckning

FÖRORD.....	2
SAMMANFATTNING.....	3
ABSTRACT.....	4
Innehållsförteckning.....	5
KAPITEL 1: UTGÅNGSPUNKTER, SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	7
Inledning.....	7
Problemområde.....	8
Syfte och frågeställningar.....	9
Bakgrund.....	9
Socialpedagogiskt arbete.....	9
Diakonalt arbete.....	10
Likheter och skillnader i socialpedagogiskt och diakonalt arbete.....	10
Zonen – diakonalt arbete med socialpedagogiskt förhållningssätt.....	11
KAPITEL 2: METODVAL, TILLVÄGAGÅNGSSÄTT OCH ETISKA STÄLLNINGSTAGANDEN.....	13
Personlig utgångspunkt.....	13
Perspektivval och avgränsningar.....	13
Sökvägar.....	14
Fenomenologiskt perspektiv.....	14
Etnografisk ansats - Deltagande observation.....	15
Styrkor och svagheter.....	16
Kvalitativ intervju.....	16
Genomförande och urvalsförfarande.....	17
Bearbetning och analys.....	18
Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	19
Forskningsetik.....	20
KAPITEL 3: CENTRALA TEORETISKA BEGREPP OCH FORSKNINGSEXEMPEL.....	22
Delaktighet i teori och forskning.....	22
Identitet i teori och forskning.....	24
Marginalisering i teori och forskning.....	25
Gemenskap i teori och forskning.....	25
Nätverksband i teori och forskning.....	28
Plats i teori och forskning.....	29
KAPITEL 4: RESULTATREDOVISNING.....	31
I Platser för gemenskap.....	32
Zonen.....	32
Bussterminalen och andra platser.....	33
II Vem som helst får komma.....	34
Folk från gatan och andra.....	34
Kom som du är.....	36
Gränserna.....	38
III Innehållet.....	39
Gemenskap, samtal, mat och lite religiöst.....	39
Hjälpkontakter och omsorg.....	40
IV Behöver inte vara rädd.....	41
En plats för trygghet.....	41
Att bli lyssnad på och respekterad.....	43

Då kommer självkänslan	45
KAPITEL 5: DELAKTIGHET, GEMENSKAP OCH PLATS	47
Del 1 Delaktighetens olika dimensioner	47
Självbestämmande	47
Att vara betydelsefull	48
Jämlikhet - möjligheter och svårigheter	49
I dubbla världar	50
Del 2 Gemenskapens olika dimensioner	53
Gästfrihetens gemenskap	53
Växandets gemenskap	54
Jag – du gemenskap	55
Handlingens gemenskap	56
Del 3 Platsen - en möjlighet	57
Nätverksband	60
KAPITEL 6: KONKLUSIONER OCH DISKUSSION	62
Mötesplatsens betydelse för deltagarna	62
Möjligheter och hinder för den enskildes upplevelse av delaktighet och gemenskap	63
Att vara Zonare – platsen en möjlighet	64
Betydelsen för socialpedagogiskt och diakonalt arbete	65
Metoddiskussion	65
Ny studie	66
Litteratur	67

KAPITEL 1: UTGÅNGSPUNKTER, SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Inledning

Den här studien handlar om en mötesplats dit människor kommer för att äta, träffas, samtala och göra olika saker tillsammans. Många av de personer som kommer till platsen har alkohol/drogmissbruk eller psykisk ohälsa. Studien har kommit till utifrån ett intresse på hur människor som söker sig till en mötesplats upplever delaktighet och gemenskap på en bestämd plats. Delaktighet är ett flitigt använt begrepp i många sammanhang med olika innebörder. Det kan till exempel handla om hur ett bandylag lägger upp sin spelstrategi, delaktighet i en förening, kyrka eller på arbetsplatsen, ökad delaktighet för personer med funktionsnedsättningar eller medborgarnas delaktighet genom att rösta i allmänna politiska val. Gemenskap är ett annat begrepp som är frekvent förekommande med olika innebörder och som kan appliceras på ovanstående sammanhang. Utifrån ett socialpedagogiskt perspektiv handlar det om att det finns ett antal centrala teoretiska begrepp som är viktiga för socialpedagogik och delaktighet och gemenskap är två av dessa.

Ett av socialpedagogikens uppdrag är att skapa förutsättningar för mellanmännsliga möten och därigenom meningsskapande sammanhang. Eriksson (2004) menar att innebörden i begreppet socialpedagogik, alltsedan det började användas för mer än hundra år sedan, har handlat om socialpedagogiken som ett redskap för att stödja människor, som på grund av någon bristsituation hamnat utanför gemenskapen, till aktivt deltagande i samhället igen. Att vara en del i en gemenskap är livsnödvändigt och det är tillsammans med andra som individen utvecklar sin identitet. Betydelsen av gemenskap har alltid varit framträdande i den socialpedagogiska diskursen, men begreppet har idag, menar författaren, vidgats och kan ses som mer förebyggande och offensivt. Gemenskaper behövs för att människan ska kunna vara människa. Eriksson menar vidare att gemenskaper idag ser annorlunda ut än tidigare, då de hade en funktion av att vara vägledande för den enskilde och mot vilken denne kunde värdera egna val och handlingar. Idag är gemenskaper mer kortvariga och tillfälliga och ger inte den ledning när det gäller normer för val och handlingsalternativ som tidigare. Tryggheten i tidigare gemenskaper har bytts ut mot en frihet från band, plikter och ansvar. Eriksson och Markström (2000) menar att socialpedagogernas arbete handlar om att stödja människorna att se sina resurser och förmågor, hjälpa människor att sätta ord på sina erfarenheter och lära sig självaktning.

Efter att ha arbetat i åtta år som diakon, med en organiserad mötesplats inom Svenska Kyrkan, har tankar väckts på hur verksamheten upplevs av de människor som kommer till olika mötesplatser. Avsikten med den mötesplats jag arbetat med är att ge möjlighet för människor med olika livssituationer att träffas. Vidare ska människor kunna finna nya kontaktnät, lära känna varandra och få möjlighet att finnas med i nya sammanhang.

Ett exempel på en verksamhet inom socialt arbete som utförs av en ideell organisation, civilsamhället, är mötesplatsen i denna studie, vilken kommer att benämnas Zonen, där flera kyrkliga församlingar på orten gemensamt utgör en stor del av de insatser som utförs med inriktning att möta människor med olika former av missbruksproblematik. Denna mötesplats håller öppet fem dagar i veckan då människor kommer för att träffas, fika, äta tillsammans, och samtala med varandra. Förutom öppna träffpunkter finns även möjlighet att delta i gruppverksamheter av olika slag. I en av grupperna arbetar deltagarna tillsammans med ett musikprojekt varje termin. Organisationens, föreningens syfte med verksamheten är att tillsammans verka för att möta människor i utsatta situationer som uttrycks som att "arbeta i ögonhöjd". Vilken innebörden i uttrycket ögonhöjd är framstår eventuellt tydligare av intervjupersonernas svar. Ett av målen är att skapa en öppen diakonal miljö där människor får dela arbete och gemenskap. Att möta människors behov av en måltidsgemenskap är ett annat mål. Ytterligare mål är att vara en resurs i människors kamp mot droger och beroende och att vara ett stöd för dem som hjälper andra. Verksamheten leds av en föreståndare som också ansvarar för att rekrytera, utbilda och handleda volontärer. Några av församlingarnas präster, pastorer och diakoner tjänstgör med viss regelbundenhet på mötesplatsen.

Problemområde

I en tid som utmärks av stora förändringar och allt snabbare takt och där många människor av olika orsaker tenderar att inte vara delaktiga i samhället och vissa riskerar att hamna utanför har intresse väckts att studera i vilken utsträckning mötesplatser av det här slaget kan ha betydelse för den enskilde individen. I ett mobiliserande arbete med inriktning att stärka den individuella identiteten handlar det också om att betrakta förhållandet till en gruppidentitet och om det finns en konflikt eller motsättning mellan dessa.

Civilsamhället har idag blivit en alltmer tydligare välfärdsaktör inom socialt arbete. På den aktuella orten där studien genomförts utför kyrkorna socialt, diakonalt arbete på flera platser kontinuerligt under hela veckan. Att vara kyrka och bedriva diakonalt arbete är en utmaning. Särskilt vill det diakonala arbetet möta människor som på olika sätt är eller riskerar att bli marginaliserade. Risken finns dock, trots goda utgångspunkter, att den som utifrån sin roll att hjälpa och stödja, tror sig ha kunskap om hur människor har det, vilka problem och behov de har och vad som kan vara lösningen, tar över (Björklund m.fl. 2004).

En verksamhetsform som idag erbjuds på många platser av kyrkor, andra frivilligorganisationer och kommun är mötesplatser eller träffpunkter av olika slag. Människors möjligheter att mötas i samhället idag har blivit fler men samtidigt färre. Det sistnämnda bland annat beroende på uppdelning i olika boendeformer, generationsboende och olika bostadsområden beroende på den enskilde individens ekonomiska möjligheter vilket har fått konsekvenser på så sätt att möten utifrån mångfald och olikhet inte faller sig lika naturligt.

Det fenomen som ska studeras, är delaktighet och gemenskap på en (av kyrkorna anordnad) mötesplats med utgångspunkt i ett deltagarperspektiv. Utifrån ett fenomenologiskt perspektiv

fokuserar studien på deltagarnas upplevelse av mötesplatsen och verksamheten kopplat till delaktighet och gemenskap i gruppen.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att beskriva, analysera och förstå innebörden av en öppen, social mötesplats som skapats av några kristna församlingar med avsikt att erbjuda personer med alkohol/drogberoende, psykisk ohälsa eller andra svårigheter, gemenskap och delaktighet. Utifrån syftet har följande frågeställningar vuxit fram:

1. Vilka kommer till mötesplatsen, vad är det som händer där och vilken betydelse har mötesplatsen för deltagarna?
2. Vilka möjligheter och/eller hinder innebär mötesplatsen för den enskildes upplevelse av delaktighet och gemenskap?

Bakgrund

I socialtjänstlagen uttrycks att ”socialtjänsten ska verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och leva som andra”. Det betyder att insatserna ska syfta till att underlätta för den enskilde att få samma levnadsvillkor som andra medborgare. (SOU 2007:87) Regeringen uttrycker att ha ett arbete handlar om ”... att få vara en del av en arbetsgemenskap och att kunna förändra sitt liv till det bättre”(www.regeringen.se). Detta ger upphov till frågor kring hur det ser ut i samhället. Socialt medborgarskap är ett begrepp som Marshall (2003) beskriver som relationen mellan den enskilde och samhällets sätt att tillgodose levnadsvillkor när den egna förmågan saknas, alltså en rättighetsaspekt. Gynnerstedt (2011) refererar till Butcher och Mulard som lyfter andra definitioner av medborgarskapsbegreppet varav en är det kommittära medborgarskapet som innebär en medvetenhet om rättigheter och skyldigheter och en känsla av ansvar och tillhörighet. Huruvida mindre gemenskaper kan vara betydelsefulla för den enskilde som riskerar marginalisering är ett centralt arbetsfält för socialpedagogiskt arbete.

Socialpedagogiskt arbete

Socialpedagogiken innehåller en dialektik, som spänner mellan resocialisering/integrering och mobilisering av människor och grupper. Marginalisering är ett begrepp som kan beskrivas som att, utan att ha valt det, vara utestängd från livsområden som anses viktiga av både samhället och den enskilda individen (Madsen, 2006). Sådana livsområden kan t.ex. vara arbetsplatser, men även offentliga platser som caféer och restauranger. I denna studie undersöks en plats där möten mellan människor sker och besökarnas upplevelse av platsen. Berglund (2000) menar att i goda möten skapas goda skäl till förändring. Människors betydelse för

varandra är avgörande när det gäller vägval. Han menar att ensamhet och utanförskap är våra svåraste motståndare. Platser, där människor möts påverkar människor på många olika sätt. Enligt Molin (2008a) handlar det socialpedagogiska arbetet om att betona möjligheter och inte hinder, mobilisera den enskildes resurser och undvika kategorisering som bygger på svagheter eller brister. Vidare handlar det om att fokusera på vad det innebär att vara människa istället för att till exempel ha en funktionsnedsättning.

Diakonalt arbete

Diakonalt arbete kan beskrivas på olika sätt beroende på vilket perspektiv och vilken definition som är utgångspunkten. *Diakonia* är ett grekiskt ord som förekommer i Nya Testamentet och har översatts med "tjänst" (Nordstokke, 2002). Sveriges Kristna Råd beskriver diakoni på följande sätt: "Diakoni är medmänsklig omsorg grundad i Kristi kärlek, uttryckt i kyrkans liv och vill genom barmhärtighet, respekt och solidaritet möta människan och hennes utsatthet" (Blennberger & Hansson 2008, s.25). Hansson (2008) menar att ett annat sätt att beskriva diakoni är att det handlar om diakonens möte med mänskliga livssituationer där existentiella och andliga frågor är sammankopplade med fysiska och sociala svårigheter.

Nordstokke (2002) menar att i diakonal teori och praxis är den kristna människosynen grundläggande. Den innebär för det första att människan är skapad till relationer och ingen kan leva isolerad. För det andra innebär det att människan är skapad till mångfald vilket innebär att ingen ska exkluderas på grund av kön, social, kulturell eller religiös tillhörighet. För det tredje innebär det att varje människa har en uppgift och genom sina förmågor kan hon leva aktivt och fruktbart i sina relationer. Nordstokke betonar att kyrkan är en väv av relationer där människor är en del av och samtidigt får del av varandras gåvor och omsorg.

Vidare menar Nordstokke (a.a.) att diakoni handlar om att myndiggöra människor och frigörande praxis. Å ena sidan innebär det att påtala det som är galet, inte minst på en politisk nivå. Å andra sidan handlar det om att visa på att alternativ finns och att varje människa är rik på förmågor och möjligheter. Den profetiska rollen visar sig i både ord och handling. I Den svenska kyrkohandboken står att diakoner ska "försvara människors rätt, stå på de förtrycktas sida". Det kan bland annat innebära att påtala när strukturella brister i välfärden drabbar enskilda människor.

Likheter och skillnader i socialpedagogiskt och diakonalt arbete.

Socialpedagogiskt och diakonalt arbete har många likheter men också olikheter. Utifrån ett eget intresse och för att tydliggöra för läsaren görs i bakgrunden en kortfattad jämförelse mellan socialpedagogiskt och diakonalt arbete samt ges exempel på civilsamhällets utveckling i samhället.

Socialpedagogiskt och diakonalt arbete har mycket gemensamt vad gäller människosyn. Den humanistiska människosyn, om alla människor lika värde, som socialpedagogiskt och socialt arbete utgår ifrån kan jämföras med en människosyn utifrån kristen grund om alla människors lika värde. Utifrån kristen etik har Gud gett människan ett högt och lika värde i Guds skapelse. Människan har detta värde i sig själv, genom att bara finnas till, att vara. Ett kärnvärde inom all offentlig förvaltning är den kulturella allmänningens etik, om principen om människans höga och lika värde. Det innebär att alla människor bör ges lika respekt, omsorg och inflytande och att varje form av diskriminering är utesluten (Blennberger 2008). Det finns även likheter när det gäller förhållningssätt. Centralt utifrån ett socialpedagogiskt och diakonalt förhållningssätt är bemötandet, lyhördheten och den ömsesidiga respekten. Betydelsen av relationen betonas inom de båda professionerna.

Jämförelser utifrån ett individperspektiv visar på att likheter finns då det handlar om att arbeta med en inriktning att möta människor som riskerar marginalisering. Diakonens arbete kan i detta fall ofta innebära akuta insatser men även mer långvariga medan socialpedagogiskt arbete till största delen handlar om integrering/resocialisering och mobilisering av individer och grupper vilket innebär ett mer långsiktigt arbete (Madsen 2000). Samtidigt finns det likheter i betydelsen av att tillhöra en gemenskap för att kunna vara människa.

Ur ett strukturellt perspektiv finns en skillnad där diakonen kan påtala brister och ojämlika förhållanden i välfärden från en position utifrån, tillsammans med den enskilde som är drabbad medan socialpedagogen har samma möjligheter fast inifrån, i de fall den egna organisationen inte svarar mot de rättigheter samhällsmedborgarna har och som citerades i bakgrundens inledning (SOU 2008:87).

Jämförelser ur ett organisationsperspektiv visar på skillnader då diakonens relation till kyrkan och församlingen också handlar om att diakoni är hela församlingens omsorg om varandra och inte enbart diakonens insatser (Nordstokke 2002). Socialpedagogens arbete utgår ofta från en kommunal anställning och i samverkan med andra anställda.

Zonen – diakonalt arbete med socialpedagogiskt förhållningssätt

Zonen kan ses som en diakonal verksamhet med ett socialpedagogiskt förhållningssätt som organiserats av några kristna församlingar. Socialt arbete bland människor i utsatta livssituationer utförs idag även av ideella organisationer och kyrkor som ett komplement till samhällets trygghetssystem och ibland som utförare med uppdrag från kommunen. Det civila samhället med dess olika ideella organisationer inom socialt arbete har alltså hamnat alltmer i fokus. Civilsamhället som begrepp har sedan 1990-talets början vuxit sig starkare och blivit ett allmänt känt och använt begrepp, särskilt frekvent framträder det inom massmedia och den akademiska forskningen (Trägårdh 1999). Det civila samhället innefattar området mellan staten och marknaden, det vill säga familjeliv, grannskapskontakter, socialt umgänge, föreningsliv, religionsliv och kulturliv. Svedberg m.fl. (2010) likställer civilsamhället, med ideella eller frivilliga organisationer och informella nätverk, men räknar inte in familj och släkt i begreppet.

pet. Trägårdh (1999) beskriver kopplingen mellan folkrörelserna och det civila samhället och menar att synen på civilsamhället skiljer sig åt beroende på den politiska utgångspunkten. Amnå (2009) varnar i en artikel för att den ideella sektorn aningslöst och okritiskt låter sig användas för andras kortsiktiga och nyttoinriktade projekt. Vidare betonar han civilsamhällets ursprung och koppling till folkrörelserna och vikten av att idag förtydliga idéer, maximera friheten och utveckla demokratin för människors och samhällets utveckling. Betraktar vi skendet de senaste 50 åren går det att se att från ett ointresse från välfärdsstaten har det fram till idag vuxit fram ett allt tydligare intresse för civilsamhällets aktörer. Ett exempel är akutboenden och härbärgen som på flera platser i landet bedrivs av ideella organisationer på uppdrag av kommunen. En förklaring kan vara att statens och kommunernas resurser idag är knappa. En annan förklaring kan ses i ett ökat intresse för brukarinflytande. Ytterligare aspekter kan ses utifrån olika politiska ideologier och en förändrad syn på vilka som ska vara utförare och på vilket sätt detta ska göras.

KAPITEL 2: METODVAL, TILLVÄGAGÅNGSSÄTT OCH ETISKA STÄLLNINGSTAGANDEN

Personlig utgångspunkt

Mina olika roller som student och som diakon har inte varit helt enkel när det gäller att genomföra denna studie. Jag har i alla kontakter med personer på mötesplatsen framhållit att studien görs utifrån ett eget intresse då jag har fått frågan, på vems uppdrag jag skriver. Med min bakgrund som diakon i Svenska Kyrkan och genom mitt arbete på en liknande mötesplats, är jag medveten om att min förförståelse kan påverka studien. Medvetenheten innebär att jag strävat efter att studera mötesplatsen utan att identifiera mig med den personal som arbetar på platsen. Min intention har varit att i samband med deltagande observationer inte bli alltför involverad i verksamheten eller i informanternas livssituation. I detta ligger att det är svårt att ha det kritiska perspektivet. Situationer som uppkommit i samband med observationerna har handlat om att jag i möten med personer på mötesplatsen blivit tillfrågad om att låna ut pengar och telefon och det har varit viktigt att hela tiden medvetandegöra att det här handlar om att studera en plats och inte om att svara på eller hitta lösningar på människors bekymmer och problem. I dessa sammanhang har jag hänvisat till den anställda personalen. Jag vill understryka att jag inte valt att studera min egen arbetsplats, även om vissa likheter finns. Samtidigt kan jag konstatera att det finns en fördel med min bakgrund som diakon, jag har en kulturkompetens som bidragit till ökad förståelse och öppenhet inför de situationer jag ställts inför, genom min erfarenhet av att möta och samtala med människor i utsatta livssituationer.

Perspektivval och avgränsningar

Perspektivet i studien utgår från ett deltagarperspektiv, utifrån den som kommer till mötesplatsen, med fokus på dennes upplevelse av platsen (den organiserade mötesplatsen) kopplat till delaktighet och gemenskap i gruppen.

Avgränsningar har gjorts av hänsyn till de deltagande genom att studien enbart omfattar den öppna verksamheten som motsvarar tre dagar i veckan, och verksamhetens grupper med inriktning på skapande verksamhet har inte studerats. Grupprocessen och interaktionen i de mindre grupperna kan lätt störas om någon person utifrån, tillfälligt skulle delta. En studie av någon av grupperna skulle förutsätta att den deltagande observatören kan finnas med i gruppen under en hel termin för att bli en naturlig del i den. För många av besökarna ter sig dagarna olika beroende på den egna orken och kraften. Detta kräver en ökad känslighet vad gäller lämpliga tidpunkter för intervjuer.

Sökvägar

För att få en uppfattning av vad som tidigare skrivits har jag sökt i följande databaser: Google Scholar, ProQuest, DIVA, uppsatser.se. och crs.uu.se (Centrum för forskning om religion och samhälle som numera också inkluderar DVI, Diakonivetenskapliga institutet). Jag har även sökt via Ersta Sköndals högskola där forskning bedrivs inom diakoni och socialt arbete samt tagit del av diakoniforskning i Norge och Finland. Sökord som använts i ProQuest är participation, church, alcoholics, där de flesta studierna handlade om Anonyma alkoholister. Vidare har jag sökt på participation, addiction och church, charity work. Jag har även prövat att söka utifrån tanken på mötesplats, meetings, participation, church, addiction. Sökord som third place, weak ties och community har också använts. Sökord som använts på svenska är missbruk, mötesplats, delaktighet, tredje plats och gemenskap.

Fenomenologiskt perspektiv

Studien tar inspiration från ett fenomenologiskt perspektiv för att på så sätt fokusera på den upplevda erfarenheten och aktörernas kunskap och ge uttryck för människors upplevelser genom att få deras utsagor och ställa deras frågor. Vad får då en fenomenologisk ansats för betydelse för denna studie? I resultatredovisningen blir den tydlig då min strävan har varit att låta citaten tala för sig själva och med försiktighet sammanfoga resultatet. Tanken med fenomenologi är att beskriva människors upplevelser av ett fenomen det vill säga människors livsvärldar, men i förhållande till det fenomen som studien avser att studera.

Ordet fenomen kommer från det grekiska språket och betyder ”det som visar sig”(Wikgren, 2003). Med fenomen i forskningssammanhang menas det som visar sig direkt för medvetandet (Hyldgaard, 2008). Medvetandet är intentionellt vilket innebär att medvetandet alltid handlar om något. Det kan vara något verkligt förnimbart, ett minne, en förväntan eller en fantasi. Det som visar sig för ögat, men också det som visar sig för tanken (Bjurwill, 1995). Schütz (2002) har utifrån Husserl utvecklat begreppet livsvärlden som blivit ett centralt begrepp inom fenomenologin. Med livsvärlden menar Schütz den vardagliga livsvärlden som en praktisk social värld, som ett praxisfält och en delad verklighet. Utgångspunkten för forskaren är att denne är opartisk eller distanserad genom att inte delta i planer, mål, medel, relationer, motiv, chanser, förhoppningar och rädslor som aktören i den sociala världen använder för att tolka upplevelserna av världen. Forskaren försöker observera, beskriva och klassificera den sociala världen så klart och tydligt som möjligt med inriktning på koherens, (samstämmighet) konsistens och analytisk konsekvens.

Bengtsson (2005) menar att fenomenologin inte är en forskningsmetod i traditionell betydelse utan ett perspektiv. I denna studie har jag utgått ifrån fenomenologin som ett förhållningssätt i samband med insamlandet av empirin genom att inte låta teorier och begrepp styra utan förutsättningslöst lyssna till intervjupersonernas berättelser. Det är sakerna själva, såsom de visar sig, det som studeras, som ska vara drivkraften för forskaren. Vidare menar Schütz (2002) att livsvärlden är den värld som vi alltid redan lever i tillsammans med andra människor och som

vi kan stå i ett kommunikativt förhållande till. Livsvärlden är en social värld med människors skapande och organisering av livet, vidareförmedlat från människa till människa. Vi kan undersöka den egna livsvärlden eller andras livsvärldar men måste vara observanta på att vi själva är en del av livsvärlden.

Forskaren måste styras av en öppenhet för livsvärldens komplexitet och mångfald av egenskaper, betydelser, värden och dimensioner och hur de är sammanflätade med varandra. Detta gäller även människans sammansatthet, tänkande, sinnlighet, emotioner, kroppslighet, socialitet och olika sätt att förhålla sig till världen. Tuulik-Larsson (1992) beskriver några vägledande drag i fenomenologisk ansats:

- Grunden är människans livsvärld och den konkreta erfarenheten av vardagsverkligheten.
- Forskaren utgår från en helhetssyn på människan, världen och naturen.
- Forskaren utgår från människors vardagskunskap.
- Språket ska vara präglad av vardagskunnandet.
- Forskaren deltar med sin erfarenhet, sitt vardagskunnande och sin kompetens.
- Forskaren själv är en del av datainsamlingsinstrumentet.
- Forskaren måste vara medveten om sin förförståelse och om sitt perspektiv på det fenomen som ska studeras.

Delaktighet och gemenskap på en mötesplats är det fenomen som studeras. Genom att vistas en längre tid på mötesplatsen och delta i måltiderna har jag gjort mig tillgänglig för gästerna och fått ta del av deras berättelser.

Etnografisk ansats - Deltagande observation

Jag är inspirerad av den etnografiska metoden eftersom den ger möjlighet att närma sig forskningsfältet successivt och finnas där under en längre tid. För att få en ökad kunskap om vad som sker på mötesplatsen har jag genomfört deltagande observationer. Min tanke har varit att lära känna den plats besökarna träffas på för att skapa förtroende mellan dem och mig inför intervjuerna. Det har varit en verkningsfull metod då det inte varit helt enkelt att få personer att omedelbart vilja bli intervjuade. Många har frågat vad uppsatsen ska handla om och har gärna delat med sig av berättelser i samtal vid borden, medan de velat ha betänketid när det gäller att ställa upp på intervju.

Enligt Taylor och Bogdan (1998) är observation ett sätt att få kunskap om vad som faktiskt händer i verkligheten. Det är emellertid viktigt att meningar och handlingar alltid ska ses som mångtydiga och problematiska. Inför observationerna har jag använt mig av Taylors och Bogdans råd om förberedelser inför observationer och i observationssituationerna följt författarnas checklista med fokus på miljö, deltagare, aktiviteter och samspel, frekvens och varaktighet

samt svårfångade faktorer. Författarna har vidare inspirerat mig genom tips på hur fältanteckningar skrivs.

Bryman (2004) beskriver olika roller som forskaren kan inta vid observationer. Jag har berättat öppet om varför jag befinner mig på mötesplatsen vilket betyder att det handlar om deltagande observation eller observation som deltagare. Med deltagande observation ligger betoningen på deltagande medan det vid observation som deltagare även kan ingå intervjuliknande situationer. Dessa har blivit viktiga komplement till intervjuerna. Jag har växlat mellan dessa roller.

Min utgångspunkt var att utifrån ett fenomenologiskt perspektiv hålla fokus på att vara så lyhörd och öppen som möjligt för deltagarnas upplevelser. Att verka ovetande, ställa frågor och sätta mitt eget tolkande inom parantes blir då betydelsefullt. Becker (2008) hänvisar till Kuhn som menar att det vid observation är viktigt att tänka på att våra observationer inte är rena utan formas av våra begrepp eller föreställningar. Becker beskriver detta som att: ”Vi ser vad vi har idéer om och kan inte se vad vi inte har ord och idéer för” (Becker, 2008 s. 29). Deltagande observation har diskuterats och kritiker har menat att det finns en risk att forskaren blir alltför starkt involverad och därmed förlorar i objektivitet (Björklund m.fl. 2004).

Styrkor och svagheter.

Vid besöken har jag varit noga med att komma samtidigt som mötesplatsen öppnar för att inte identifieras som personal utan uppfattas mer som jämställd med besökarna. Jag är medveten om att min närvaro på mötesplatsen kan ha påverkat samspelet och samtalsämnen mellan besökarna. Forskaren blir ofrivilligt indragen i skeendet och samspelet mellan aktörerna på platsen och det är viktigt att vara tydlig med uppgiften på platsen. Att bli alltför involverad skymmer sikten för vad som sker i rummet. Grundvall (2005) hänvisar i sin forskning till Blumer som menar att den enda vägen till en djupare förståelse är att försöka sätta sig in i den andres situation. Endast på detta sätt kan man komma i kontakt med hur den sociala världen ser ut för dem som är inblandade. Det gäller att se fenomenet inifrån. Fördelar med den valda metoden är att det genom deltagande observationer kan studeras hur delaktighet och gemenskap gestaltas och genom de kvalitativa intervjuerna finns större möjligheter för intervjupersonerna att uttrycka sig mer nyanserat än i en enkätstudie. Å andra sidan kanske fler, utifrån möjligheten att få vara anonym, hade medverkat i studien, om en enkätstudie genomförts.

Kvalitativ intervju

Inspirerad av ett fenomenologiskt perspektiv, där fokus är att beskriva snarare än att förklara och analysera har jag valt den kvalitativa intervjun för att komplettera deltagande observationer. Detta för att komma så nära människors upplevelser som möjligt. Kvale och Brinkmann (2009) menar att den kvalitativa intervjun ger forskaren en ingång till människors upplevelser av den levda världen, det vill säga livsvärlden. Det är viktigt att betona att den kunskapen

skapas av intervjuaren och intervjupersonen tillsammans. Den kvalitativa intervjun kan indelas i tre olika teman: 1) människors spontana, oreflekterade erfarenheter, 2) självförståelse och 3) uppfattningar. Det kan vara svårt att komma åt det första temat det vill säga människors spontana, oreflekterade erfarenheter. Men genom att jag strävat efter öppenhet och avspändhet och låtit intervjupersonerna få den tid de behöver är min uppfattning att jag kommit ganska nära. Det som talar emot att det går att återge en annan människas upplevelse är det som Schütz menar sker genom att den levda erfarenheten vid intervjun genomgår flera steg eller konstruktioner. Den första sker när den intervjuade förstår den oreflekterade erfarenheten, därefter reflekterar den intervjuade över vilken mening erfarenheten har. Vidare formuleras denna i ord, som tas emot av forskarens egen förståelse där en bearbetning sker. Denne reflekterar över det han tagit emot för att sedan formulera resultaten i skrift som senare tas emot av en publik där ytterligare konstruktion sker (Bengtsson, 2005).

Genomförande och urvalsförfarande

En första kontakt med fältet togs med föreståndaren på platsen, vilken kan ses som en nyckelperson, med en förfrågan om att få utföra studien. Vidare skickades ett brev (bilaga 2) med samma förfrågan till organisationens styrelse. Efter att ha fått positivt gensvar inleddes arbetet genom deltagande observationer varur en stor del av det empiriska materialet hämtats. I samband med det inledande fältarbetet med deltagande observationer har jag utifrån kontakten med deltagare på mötesplatsen frågat dessa om att medverka i en intervju. Jag har genomfört intervjuer med sex intervjupersoner. Vid intervjuerna har en intervjuguide (bilaga 1) använts med frågor formulerade utifrån olika teman. Intervjuerna har skett i verksamhetens lokaler. Några av intervjuerna har genomförts på en mer offentlig plats, på bussterminalen, i de fall då informanterna inte haft för vana att uppehålla sig så lång tid på mötesplatsen så att intervju varit möjlig där. Det som påverkat möjligheterna till intervjuer har varit att "dagsformen" kan variera hos de personer som intervjuats. Med dagsformen menas den för dagen rådande fysiska och psykiska form som kan variera. Några har vana av att stanna länge på den studerade mötesplatsen medan andra gör ett kort besök för att äta och sedan gå.

Utgångspunkten vid urvalet har varit att intervjupersonerna ska tillhöra de besökande på Zonen. I ett par fall är intervjupersonerna både besökare och utför även vissa dagar en del arbetsuppgifter ideellt. Målsättningen har varit att intervju lika många kvinnor som män, men fler män än kvinnor har varit villiga att ställa upp på intervju. Kvinnornas röster kommer till uttryck genom intervjuliknande samtal i samband med observationerna. Det har inte varit helt enkelt att få människor att ställa upp på intervju. Många av besökarna hade behövt längre tid på sig för att känna tillit och låta sig intervjuas. Däremot har det varit möjligt att föra samtal med intervjuinslag vid borden i caféet. Dessa har fått komplettera intervjuerna. Urvalet har skett vid de observationstillfällen som genomförts och bidragit till den första kontakt som gjort det möjligt att tillfråga personer. Enligt Bryman (2004) har även den så kallade snöbollsmetoden använts, där intervjuade personer länkat vidare och förmedlat kontakter till andra.

Det empiriska materialet består av:

- 12 observationer där tiden varierat mellan 1 timme och 2,5 timme.
- 6 intervjuer med olika personer där tiden varierat mellan 30 minuter och 1,5 timme.
- samtal med intervjuliknande inslag i samband med deltagande observationer.

Bearbetning och analys

Utifrån ett fenomenologiskt perspektiv där människans livsvärld, erfarenheter och upplevelser är grunden är det viktigt att i analysen försöka återge det empiriska materialet så nära intervjupersonernas berättelser som möjligt. Detta har lett till att jag har valt att göra en textnära analys vilken utgår ifrån det Hjern och Lindgren (2010) anger som datadriven kodning, vilket innebär att med så öppet sinne som möjligt analysera texten och låta koder formas fritt. För bearbetning och analys har för det första transkribering av intervjumaterialet och nedtecknande av observationer gjorts. Därefter har sökande efter meningsbärande enheter, det vill säga meningar och uttryck ur intervjumaterialet, utförts av det empiriska materialet och ur dessa har kodord lyfts ur, med de båda frågeställningarna som grund. Ett exempel på ett sådant kodord är ”dagsformen”. Utifrån dessa kodord har olika kategorier skapats, till exempel ”Kom som du är”. Därefter har olika teman utvecklats där temat för det nämnda exemplet blivit ”Vem som helst får komma”. Under bearbetningsfasen har benämningarna prövats och ibland ändrats. Intervjupersonernas ordval har använts i vissa rubriker när jag uppfattat att de belyser innebörden på ett bra sätt. Resultatet av detta finns under rubriken resultatredovisning. De teman analysen landar i har styrts hur jag disponerat resultatredovisningsavsnittet vilket är en konsekvens av en empirinära metod.

Parallellt har den analytiska ramen arbetats fram utifrån teorier kring huvudbegreppen delaktighet och gemenskap samt underbegreppen identitet, marginalisering, third place och nätverksband. I den andra delen gör jag en analys av materialet kopplad till studiens teoretiska begrepp. Här kan jämförelser göras med det Hjern och Lindgren kallar tematisk kodning eller begreppsdriven kodning där begreppen delaktighet och gemenskap varit framträdande i denna studie. Vidare har arbetet med att finna olika aspekter hos dessa teman för att försöka förstå innebörderna gjorts samtidigt som jag under arbetets gång gått tillbaka till det empiriska materialet för att kontrollera trovärdigheten. Det empiriska materialet har varsamt genomlysts av de teoretiska begreppen som bildar den analytiska ramen. Det handlar ur ett fenomenologiskt perspektiv inte om ren tolkning av det empiriska materialet utan om att istället lyfta fram intervjupersonernas upplevelser. Tuulik-Larson (1992) beskriver undersökningsprocessen som ett pendlande mellan tre faser: 1) Förberedelsearbetet som är granskande och som utförs med en distans till undersökningsfältet. 2) Fältarbetet som är sökande med en närhet till de människor forskaren samtalar med och 3) efterarbetet där olika teman växer fram utifrån en distanserad närhet. Den etnografiska forskningsansatsen kan ha olika metodologi för bearbetning och analys av materialet. Ibland nämns ”the emic and the etic approach” vilket kan sägas innebära att det fullständiga svaret på frågan ”vad är det som sker?” kommer från två håll, dels från deltagaren som undersöks och dels från forskarens synvinkel. (Taylor & Bogdan, 1998)

Jag har använt mig av abduktiv metod vilket innebär att den induktiva och den deduktiva metoden kompletterar varandra genom ett pendlande mellan dessa. Den induktiva metoden låter begrepp och teorier växa fram under tiden då empirin studeras vilket har skett i samband med observationerna och skeendet på mötesplatsen. Den deduktiva metoden utgår från teorier vilket i denna studie kan kopplas till teorier kring delaktighet och gemenskap samt identitet, third place och tunna nätverksband. Samtidigt är det viktigt att vara uppmärksam på att det inte blir för mycket styrande i en textnära analys. Alvesson och Skoldberg (2008) betonar att abduktion inte får ses som en mix av induktiv och deduktiv metod, utan innehåller helt nya moment. Med det menas att det empiriska området utvecklas under arbetets gång och teorin finslipas och justeras efterhand i förhållande till det övergripande mönstret. Författarna menar att grunden för abduktion är empiriska fakta, som induktion, men tar samtidigt inte avstånd från teoretiska föreställningar och ligger därmed närmare deduktion.

Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Reliabilitet och validitet är begrepp inom forskningen som bör omnämnas även i denna studie. Inom kvantitativ forskning har begreppen en självklar plats. Hur de ska användas och tolkas i en kvalitativ studie kan diskuteras. Reliabilitet handlar om tillförlitligheten, det vill säga att undersökningen ska kunna utföras på nytt med samma metod och få samma resultat (Kvale & Brinkmann 2009). Trost och Levin (1997) menar att ett symboliskt interaktionistiskt synsätt utgår ifrån att vi hela tiden är delaktiga i processer, vilket skulle betyda att resultaten skulle bli olika vid olika tidpunkter. Ytterligare en aspekt som kan diskuteras är huruvida samspelet mellan dem som studeras och olika forskare tar sig olika uttryck och påverkar resultatet. Vilket skulle innebära att vid ett annat tillfälle och med en annan forskare skulle denna studie se helt annorlunda ut. I en kvalitativ forskningssansats kan kravet på reliabilitet uppfyllas så långt att forskningsprocessen beskrivs så noggrant att den går att följa och att resultatet redovisas på ett tillförlitligt sätt, vilket eftersträvas i denna studie.

När det gäller validiteten handlar det om giltigheten och trovärdigheten. Kvale och Brinkmann (2009) menar att det berör sanningen, riktigheten och styrkan i ett yttrande. Validiteten i samhällsvetenskaplig forskning handlar om ifall den metod som används undersöker det den säger att den studerar. Trost och Levin (1997) menar att i den kvantitativa forskningen handlar det om att frågan ska mäta det som var avsikten, till skillnad från den kvalitativa intervjun där målet är att komma åt vad informanten menar eller hur denne uppfattar, upplever en företeelse eller ett ord. Genom en tydlig beskrivning av forskningsprocessen eftersträvas i denna studie kravet på validitet. Utifrån det fenomenologiska perspektivet i denna studie finns också en strävan till så stor trovärdighet som möjligt genom att låta empirin vara tongivande och genom ett växelspel med de teoretiska begreppen låta analysen växa fram.

Utifrån resultatet i denna studie kan frågan ställas om dess generaliserbarhet, om det kan överföras till andra situationer, platser och personer. Ett argument inom intervjuforskning enligt Kvale och Brinkmann (2009) är att de ofta omfattar för få intervjupersoner för att kunna gene-

ralisera resultaten och det kan även sägas om denna studie. Författarna menar dock att det finns olika perspektiv av generaliserbarhet. Utifrån en analytisk generalisering ställs frågor kring huruvida den kunskap som uppkommer i en intervju också kan överföras till andra situationer och läsarens möjlighet att göra jämförelser med liknande situationer. Detta skulle innebära att även resultatet från en studie med få intervjuer kan fungera som jämförelse i andra situationer.

Forskningsetik

Som student har jag också framhållit vikten av att beakta varje persons integritet och strävat efter att vid de deltagande observationerna inte tränga mig på eller störa den samvaro som finns på mötesplatsen. Utifrån min roll som diakon har jag fått vara extra tydlig med att sätta gränser för att personer som jag mött inte ska ha förväntningar på att jag ska finnas där som diakon med allt vad det innebär.

Kvale och Brinkmann (2009) betonar forskarens roll och integritet och betydelsen av ett moraliskt ansvarsfullt beteende och känslighet och engagemang i moraliska frågor. Vidare menar författarna att kännedom om etiska riktlinjer är avgörande då ibland etiska och vetenskapliga intressen kan stå mot varandra. De etiska kraven innefattar också att forskaren ska uppnå en hög vetenskaplig kvalitet och vara oberoende såväl av intervjupersoner som av andra intressenter i det som studeras.

Etiska riktlinjer inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning (Vetenskapsrådet 2011) har varit vägledande i studien. Inledningsvis handlar det om det så kallade informationskravet och samtyckeskravet. Utgångspunkten har varit ett informationsbrev med en förfrågan till personer jag träffat på mötesplatser, i samband med observationer, om att ställa upp i en intervju. Vidare har intervjupersonerna fått information om att det är frivilligt att delta och att det alltid finns möjlighet att avbryta intervjun eller säga att man inte vill delta. Informanterna har informerats om att platsen och informanterna kommer att aidentifieras i texten, vilket betyder att inga namn kommer att nämnas.

Det är här viktigt att lyfta frågan om vilka eventuellt negativa konsekvenser studiens resultat skulle kunna få för enskilda individer. Här krävs en medvetenhet när resultatet presenteras. I en etnografisk studie där forskaren vistas i en miljö som för många av deltagarna uppfattas som en hemliknande miljö är det viktigt att tydliggöra att forskaren bara är där tillfälligt och kommer att lämna platsen när studien är slutförd. Detta på grund av att relationer uppstår mellan forskare och informanter som det, av hänsyn till informanten, är viktigt att tydliggöra kommer att ta slut. I detta fall har jag förberett informanterna på att efter en tid av deltagande, observerande och intervjuer kommer studien att vara avslutad vilket innebär att jag inte längre kommer att vara en del av verksamheten. Barron (1999) menar att forskaren bör vara observant på att forskning som vill vara röst för utsatta också kan utsätta. Det finns alltid en risk att forskningen formar kategorier och uttalar sanningar som intervjupersonerna inte skulle känna igen.

Intervjuer har inte genomförts om informanten varit märkbart påverkad av alkohol eller droger. Vidare har inte intervjuer skett i de fall då informanten varit i psykisk obalans. I sådana fall har överenskommelse om en ny tid för intervju fått göras. De intervjuer som utförts på bussterminalen kan ha påverkats av omgivningen som präglas av att många människor rör sig där. Det har också förekommit att andra personer, kompisar till den som intervjuats, suttit på samma bänk som den intervjuade och lyssnat, men inte själv velat delta i intervjun. Detta kan ha påverkat intervjupersonens svar. De intervjuer som utförts på Zonen har skett i enrum.

KAPITEL 3: CENTRALA TEORETISKA BEGREPP OCH FORSKNINGSEXEMPEL

Den teoretiska ramen innehåller centrala teoretiska begrepp där angreppssättet utgår från symbolisk interaktionism. Berglund (2000) menar att symbolisk interaktionism handlar om samspelet mellan individen och det organiserade samhället. Människor formas som berättelse, personlighet och samhällsindivid genom samspelet, sina interaktioner med andra människor och sin livsmiljö. Centrala begrepp i studien är delaktighet och gemenskap. Delaktighet är ett begrepp med olika betydelser beroende på kontext. En betydelse är medverkan, medansvar eller att ta del i något. Underbegrepp till delaktighet är identitet och marginalisering som har samband genom att det egna identitetsskapandet äger rum i samspel med andra och där marginalisering kan bli en konsekvens utifrån att inte vara delaktig. Gemenskap har också olika innebörder såsom en samhörighetskänsla, men också synonymt med samhälle, en grupp människor som delar någon sorts samhörighet. Underbegrepp till gemenskap är nätverksband, vilka är intressanta för interaktionen i en gemenskap, och mellan olika gemenskaper. Plats, är ett begrepp som i denna studie kopplas samman med delaktighet och gemenskap utifrån den mötesplats som studeras.

Min intention är att fokusera på besökarnas/deltagarnas upplevelser och erfarenheter av en bestämd social mötesplats. Jag har sökt efter forskning kring mötesplatser som är öppna för vem som helst utan krav på medlemskap, betalning eller liknande bestämmelser och gränsdragningar. Därför har sökord som mötesplats (*meetingplace*) använts. Resultatet av sökandet visar på bredden av begreppets innebörd. Det kan handla om mötesplatser på nätet, ungdomars mötesplatser, mötesplatser för religionsdialog och mycket annat. Nätverksforskning har tydliga samband med forskning om offentliga platsers betydelse för individer. Utifrån studiens huvudbegrepp delaktighet (*participation*) och gemenskap (*community*) har sökandet i tidigare forskning även kopplats till begreppen identitet (*identity*). Detta avsnitt beskriver sammanfattande en del tidigare forskning varur definitioner till studiens centrala begrepp hämtats. Detta leder vidare till och bildar studiens teoretiska analysram.

Delaktighet i teori och forskning

Delaktighet är ett begrepp som används i olika sammanhang och med skilda innebörder. Enligt svenska akademins ordlista betyder det ”att ta del i något”. Svensk ordbok förklarar det som ”aktiv medverkan eller medansvar”. Det kan handla om att vara aktivt medverkande, att ha insyn i, kännedom om eller inflytande. Delaktighet har beröringspunkter med begreppet medborgarskap och även begreppet gemenskap. Beroende på vilken definition begreppet delaktighet får i olika kontexter kan delaktighet utövas i både individuell och kollektiv form.

Molin (2004) har i sin avhandling ”Att vara i särklass” och i studien ”Delaktighet i olika världar” (2008b) fokuserat på innebörden av delaktighet för elever som går i särklass. Han har i

sin forskning analyserat begreppet delaktighet och hur det kan förstås utifrån olika perspektiv och i olika sammanhang. Utifrån dessa studier har teorier kring begreppet delaktighet hämtats. Molin analyserar delaktighetsbegreppet och menar att delaktighet omfattar både objektiva och subjektiva dimensioner. Där objektiv delaktighet kan jämföras med medborgerliga rättigheter som att rösta i politiska val medan subjektiv delaktighet kan relateras till den enskildes upplevelse av delaktighet. Vidare menar författaren att delaktighet inte bara handlar om den enskilde individen, intrapersonell delaktighet, det vill säga dennes deltagande i aktiviteter, engagemang och självbestämmande utan även om vad som sker i mötet med omgivningen, interpersonell delaktighet, där samspel mellan individer och den fysiska och sociala miljön sker. Molin resonerar vidare kring minimal och maximal delaktighet där en definition av maximal delaktighet innefattar acceptering och ömsesidighet från omgivningen liksom känslan av tillhörighet. Där upplevelsen av tillhörighet är ett exempel på subjektiv delaktighet. Det är dock inte tillräckligt med bara denna känsla för att beskriva delaktighet, menar Molin och är samtidigt tveksam till om enskilda kriterier kan ligga till grund för att beskriva delaktighet.

Med utgångspunkten att vi alla har lika värde och därmed samma rättigheter skulle delaktighet kunna ses som rätten att ta del av centrala värden, vilket exempelvis kan innebära att vara delaktig i arbetsliv, föreningsliv och andra former av gemenskaper. Delaktighet kan också ses utifrån hur och om en person vill, kan och erbjuds tillfälle och möjlighet att vara delaktig. Molin (2004) menar att delaktighet också kan beskrivas som att vara engagerad i en viss aktivitet eller till en bestämd plats, vilket är intressant utifrån denna studie av en mötesplats. Den sociala och den fysiska miljön är betydelsefull. Det går dock inte enligt Molin att definiera delaktighet enbart utifrån individen utan också vad som sker i samspel med omgivningen. Viktiga frågor handlar om vilken form av delaktighet som åsyftas, delaktighet i vad och delaktighet för vem/vilka. Den enes delaktighet kan medföra den andres utanförskap. Framhävande av en delaktighetsform kan exkludera en annan form. Delaktighet har olika innebörder beroende på om användningen relateras till en välfärdspolitisk kontext eller ett vetenskapligt område.

Månsson (2004) resonerar i en vetenskaplig studie, utifrån begreppsparat vi och dom, kring ungdomars upplevelser av delaktighet i samhället deras möjlighet att påverka. Månsson menar att genom att ha kunskap om systemet och därigenom kunna påverka utvecklas en delaktighet och ett "vi". Detta "vi" ställs mot ett "dom" vilket inkluderar de ungdomar som inte fått del av samma kunskap och därigenom möjlighet att kunna påverka och uppleva delaktighet. Vidare menar Månsson att gemenskapens "vi" riskerar att förknippas med de egna uppfattningarna av tillit och ansvar vilket får till följd att de som ännu inte är med, gestaltar allt annat än tillit och ansvar. Begreppsparat "vi och dom" kan vara intressant i analysen även på andra sammanhang såsom till exempel mötesplatser.

Åhnby (2012) har i sin lic.avhandling "Framtidsverkstad för delaktighet och gemenskap" studerat sambandet mellan delaktighet, gemenskap och medborgarskap. Åhnby fokuserar på äldre personers delaktighet och engagemang och deras möjligheter att påverka sin vardag. I sin analys menar Åhnby att den gemenskap som skapas genom att vara delaktig i en framtidsverkstad eller utifrån ett engagemang i civilsamhället kan bidra till att människor utvecklas

och stärker sitt självförtroende. Här kan kopplingar göras till denna studie och resonemang kring identitetsskapande och sammanhang där människor träffas.

Identitet i teori och forskning

Jenkins (2008) menar att alla identiteter är sociala identiteter, där självdefinitioner och definitioner från andra, genom överenskommelser och meningsskiljaktigheter, ständigt kommuniceras och förhandlas. Madsen (2006) beskriver tre former av identitetsbildning, självidentitet, personlig identitet och social identitet och menar att social identitet handlar om kännetecken som kön, ålder, utseende, klädsel och språk. Det vill säga en identitet som personen delar med andra som tillhör samma grupp eller kategori. Jenkins lyfter fram likhet och olikhet som en viktig del i processen för identitetsskapande. Molin (2004) menar att enskilda individers tillhörighet till olika platser och aktiviteter också uttrycker en identitet. Jenkins beskriver det som "the internal - the external", där identitet skapas mellan den enskilde och omgivningen. Lilja (1999) menar att den fysiska omgivningen har betydelse för människors identitetsskapande genom att upplevelsen till det yttre rummet har samband med upplevelsen av det inre rummet och av att vara respekterad och därmed få sin självkänsla stärkt. Med detta menar Lilja att den fysiska omgivningen får betydelse av en existentiell dimension. Sen (2006) menar att det finns skillnader, inte bara mellan grupper och individer utan också inom grupper och individer som vi måste lära oss att leva med.

"Om det ska finnas något hopp om harmoni i vår värld måste vi bättre förstå människans sammansatta identitet och inse att våra olika identiteter överlappar varandra och omöjliggör en uppdelning längs en ogenomtränglig skiljelinje" (Sen, 2006 s. 11). Sens resonemang handlar om individer med olika kulturell bakgrund och kan även kopplas till människorna på mötesplatsen i denna studie.

Svensson (1996) beskriver olika sociala världar som människor vandrar ut och in i för att upprätthålla identiteten och menar att det är enbart i de världar individen upplever en hemhörighet som en social identitet utvecklas. Detta sker genom att interagera och kommunicera med andra medlemmar. Svensson (a.a.) refererar till Shibutani som definierar en social värld som en avskild värld som skiljer "vi" från "andra" genom symboler, språk, normer, värderingar och karriärvägar. Att ingå i en social värld medför en känsla av hemhörighet. Individen tycker sig ha en social identitet i en värld med ordning och rutiner där denne kan bli någon och känna sig lugn och trygg i. Biernacki i Svensson (a.a.) menar att de olika sociala världarna betyder olika mycket men att den enskilde individen behöver vistas i den för att den sociala identiteten ska upprätthållas. Utifrån symbolisk interaktionism menar Berglund (2000) att människor genom interaktion med andra och med den miljö de lever i, blir till, som berättelse, personlighet och samhällsindivid. Berglund (2004) menar att i samspelet så förändras och utvecklas människor genom att den verklighet de lever i ständigt måste omprövas och omkonstrueras. Våra medmänniskor är vår främsta resurs och det finns en inneboende kraft i dialogen genom möjligheten att förstå sig själv, sitt sammanhang och skapa mening i tillvaron och i vissa fall skapa goda skäl att bryta en destruktiv livsstil. Mead, i Månsson (2007) menar att

grundläggande är att sändare och mottagare påverkar varandra och ur denna sociala process kan mening skapas.

Marginalisering i teori och forskning

Marginalisering kan definieras som att, utan att själv ha valt det, vara utestängd från viktiga livsområden som den enskilde individen och samhället anser vara viktiga (Madsen 2006). Denna definition betonar att marginalisering handlar om ofrivillighet och inte ett medvetet val. Ur ett socialpedagogiskt perspektiv ställs frågor kring vad som är individens medvetna val av levnadssätt och vad som är en förändringsprocess som tvingat in individen i en marginaliserad position. Vidare ställer Madsen frågor kring vem som definierar de livsområden som det är väsentligt att delta i. I socialpedagogiskt arbete är det viktigt att beakta både samhällets normer om deltagande och samtidigt lyfta fram vilken betydelse deltagandet har för den enskilde.

Madsen (2006) menar att marginalisering kan ses i ett strukturellt perspektiv där det han kallar det normala samhället genom sin sociala gränsdragnings skapar marginaliseringen och kategorier som möjliggör att skilja mellan de som är utanför och de som är innanför. Vidare menar Madsen att det utifrån ett socialpedagogiskt perspektiv är viktigt att se marginalisering som ett både/och förhållande, en tillvaro på gränsen mellan det normala och det avvikande.

Svensson (1996) har i en etnografisk studie följt några narkomaner i deras vardag där det blir tydligt hur individen på samma gång lever både i och utanför samhället. Utifrån ett resonemang om delaktighet kan frågan ställas på vilket sätt dessa personer upplever sig delaktiga. Berglund (2000) har i sin forskning fokuserat på ungdomars livsstil och identitetsskapande. Berglunds forskning visar på betydelsen av mötet mellan människor utifrån de ungdomar han intervjuat och samspelet mellan dessa och andra vuxna och möjligheten att göra vägval som kan förändra ett destruktivt liv. Berglund menar att den professionella vårdapparaten ofta riktar allt ljus på problemet och missar att fokusera på och stärka det friska.

Gemenskap i teori och forskning

Gemenskap är ett begrepp som på samma sätt som delaktighet är komplext utifrån att det har betydelse vem som definierar och i vilken utsträckning detta gestaltas tillsammans i interaktion med andra. Begreppet används i många olika sammanhang och med olika innebörder. Gemenskap i dess ursprungliga form handlar om gemenskapen mellan individer i familj och släkt för livets uppehälle. Den tyske sociologen Ferdinand Tönnies, har myntat begreppen *Gemeinschaft* och *Gesellschaft* där det förra kännetecknas av familjen och bygemenskapen (Grundvall, 2005). Genom urbaniseringen av samhället bryts denna ner till förmån för *Gesellschaft* som handlar om mer tillfälliga, kontrakterade relationer. *Gemeinschaft* kan enligt Tönnies ses som ett mål i sig själv medan *Gesellschaft* är ett medel till ett mål. Båda formerna bygger på gemenskapen som en viljehandling, men skiljer sig åt vad gäller syftet.

Eriksson (2004) belyser komplexiteten i begreppet gemenskap och diskuterar bland annat Tönnies, Taylors och Walzers syn på gemenskap och menar att dessa har en stark tro på att konsensus kan uppnås i gemenskapen. Vidare refererar Eriksson till Dewey som menar att gemenskapens innehåll och aktiviteter förutsätter kommunikation mellan dem som deltar, kopplat till gemensamma mål och värderingar. Inom samhällsforskningen används idag begreppet community i betydelsen samhällsgemenskap eller gemenskaper i samhället. Eriksson menar att det inte längre finns någon samstämmighet eller enhetlig definition av begreppet gemenskap. Hon resonerar kring begreppet och vad som är grundläggande i gemenskapen och ställer frågorna: Handlar det om bestämda värden och varifrån kommer dessa och hur bemöts individer med andra värden? Eriksson ger exempel på hur kvinnor från hedersrelaterade kulturer kan hamna mitt emellan två gemenskaper, familjens och samhällets där värdegrunden kan vara olika. Gemenskapens kontrollfunktion lyfts fram som en styrande ram bestående av gemensamma värderingar och kopplas till socialpedagogikens intentioner om integrerande och socialisering. Individen, menar Eriksson, riskerar att hamna utanför gemenskapen i de fall hon inte kan läsa av dessa värderingar och normer och tillägger att de kan verka både statistiskt och intolerant. Eriksson ställer också frågor kring om det är möjligt att tillhöra flera gemenskaper eller måste man överge sin egen för att bli erkänd och upptagen i majoritetens?

I en vetenskaplig artikel utvecklar Eriksson (2011) resonemanget om värdegemenskaper, vilka präglas av solidaritet, gemenskap och tillit och menar vidare att gemenskaper även kan beskrivas utifrån olika variabler. En variabel är den geografiska platsen, vilket skulle kunna förstås som att vara förenad med lokalsamhället. En annan utgångspunkt för gemenskaper menar Eriksson (2011) som hänvisar till Hoggert (1997), är att de är skapade utifrån gemensamma intressen. Här kan religiös övertygelse eller etnisk tillhörighet spela en viss roll. Ett tredje sätt att resonera kring gemenskap menar Eriksson som hänvisar till Cohen (1985), är att det kan finnas en upplevelse av delad identitet som är kopplade till en speciell grupp eller plats. Det senare skulle kunna jämföras med mötesplatsen i denna studie där en upplevelse av en delad identitet skulle kunna kallas att vara "Zonare". Nordstokke (2010) anknyter till antiken och gemenskapen vid bordet där måltidsgemenskapen hade betydelsen av vänskap, ömsesidigt socialt erkännande och solidaritet och skulle kunna ses som ett komplement till Erikssons resonemang om värdegemenskaper.

Wenger i Madsen (2006) menar att det är tre faktorer som upprätthåller praxisgemenskaper och får dem att fungera. För det första ett gemensamt innehåll som deltagarna upplever som betydelsefullt. För det andra ett ömsesidigt engagemang där deltagarna delar erfarenheter och kunskaper med varandra och som har en viss varaktighet. För det tredje innehåller gemenskapen berättelser och händelser som deltagarna kan identifiera sig med. Madsens (2006) resonemang landar i en modell bestående av tillhörighetsgemenskaper, värdegemenskaper, arbetsgemenskaper och medborgargemenskaper. Tillhörighetsgemenskapen har en social dimension där deltagandet är det centrala. Värdegemenskapen har en kulturell dimension där mening och betydelse är det utmärkande. Arbetsgemenskapen och medborgargemenskapen har en yrkesmässig respektive en politisk dimension. I denna studie fokuseras i första hand de två förstnämnda där Madsen menar att de sociala bindningarna i tillhörighetsgemenskapen,

ska var så starka att individen blir involverad som deltagare i konkreta gemenskaper samtidigt som det inte får utesluta deltagande i andra gemenskaper. Vidare menar Madsen att de sociala kompetenser som utvecklas är responsivitet, där individen förväntas svara på andras initiativ och utspel. I värdegemenskapen är det kulturen och ett kollektivt värdesystem som binder samman människor. Madsen talar om en kulturell diversitet om mångfald, en mångfald av kulturella värderingar som finns representerade i många gemenskaper. Mellan dessa olika gemenskaper kan individen röra sig, mellan det kända som ger trygghet och stabilitet och det okända som ger frihet och förändring.

Christiansen och Hohnen (2006) delar i sin studie upp gemenskaper i arbetsgemenskaper, alliansgemenskaper, aktivitetsgemenskaper och familjeliv. I resultatet framkommer att det inom aktivitetsgemenskaper utvecklas förutsättningar för ömsesidig hjälpsamhet eftersom deltagarna är inriktade på att få gemensamma aktiviteter att fungera, exempel är idrottsverksamhet, men kan i denna studie kopplas till grupper på mötesplatsen med inriktning på skapande verksamhet. Detta medför att det blir relationerna i aktiviteterna och upplevelsen som blir gemensam praxis. Aktivitetsgemenskaper kan jämföras med intressegemenskaper, Blåder (2008), men där likheten mellan deltagarna är större genom att de förutom gemensamma intressen, kan bygga på likheter vad gäller åsikter. Inom aktivitetsgemenskapens ramar finns förutsättningar för att ömsesidig hjälpsamhet ska kunna utvecklas eftersom deltagarna är inriktade på att de gemensamma aktiviteterna ska fungera.

Grundvall (2005) har studerat gemenskapen i en motorcykelklubb, ”Vagabond MC, gemenskap, manlighet och marginalitet”. I studien görs kopplingar till Tönnies och begreppen *Gemeinschaft*, den lilla gruppen med nära relationer såsom familjen, släkten och *Gesellschaft*, relationer utifrån en nyttoaspekt såsom samhälle eller andra gemenskaper. Grundvall menar att bikerklubben har mycket gemensamt med *Gemeinschaft*, den lilla enheten, vilket innebär att genom att svårigheter delas, så skapas en atmosfär av tillit till den lilla gruppen. Grundvall visar i studien på att i ett samhälle som blivit alltmer komplext kan bikerklubben erbjuda ett hanterbart sammanhang som är lättare att överblicka och samtidigt ger tillhörighet och intimitet. Klubben blir en plats där ”bikern” kan hitta sig själv, sina känslor, det egna livet och få bekräftelse i ett begripligt sammanhang. Samtidigt brottas bikern hela tiden med relationen till övriga klubbmedlemmar av beroende och oberoende vilket också kan relateras till denna studie och hur djupgående relationer besökarna på mötesplatsen har till varandra.

Niclas Blåders (2008) studie om ”Gemenskap och mångfald” är intressant utifrån att gemenskap är ett centralt begrepp och samtidigt kännetecknet för kyrkan och den kristna församlingen. Blåder har studerat två församlingar i Svenska Kyrkan med fokus på i vilken grad retorik och praktik överensstämmer och menar att gemenskapstanken innefattar svårigheter som syns i den kyrkliga praktiken. Vem tillhör gemenskapen? Hur bemöts de som är ”annorlunda”? Det kan vara lätt att svara på i retoriken medan det i den kyrkliga praktiken kan upplevas mer komplicerat. Blåder gör kopplingar till teologen Dietrich Bonhoeffer som menar att det inte är möjligt att skapa en gemenskap som helt bygger på jämlikhet, osjälviskt handlande och utrymme för det annorlunda men att det är kyrkans uppgift att ständigt sträva efter den fulla gemenskapen, där nattvarden blir ett tecken där alla är ett i Kristus, enligt orden i

brödsbrytelsen i mässan (Den svenska kyrkohandboken 1, 1987). Det brutna brödet påminner kommunikanterna/deltagarna om delaktigheten och gemenskapen i Kristus, även om de är många och olika. Blåder resonerar vidare kring begreppet mångfald som på samma sätt som gemenskap behöver tydliggöras i retorik och praktik.

Blåder (2008) presenterar två tankefigurer för analys av retoriken om gemenskap och mångfald. Den ena kallar han ”en pluralism i församlingen” med innebörden en församling som ger utrymme för en mångfald av människor, åsikter och handlingar. Den andra benämner han ”en pluralism av församlingar” där en positiv syn på att olika församlingar profilerar sig råder vilket ger en möjlighet till större tydlighet. Den ena tankefiguren strävar således efter större öppenhet och den andra efter större tydlighet. Blåder menar att tankefigurerna ofta lever parallellt med varandra i församlingen men inte konfronteras med varandra.

Gemenskapsbildningar grundar sig i de flesta fall på gemensamma intressen eller åsikter och uttrycker en viss likhet mellan deltagarna. I en församling är det annorlunda menar Blåder (a.a.) och frågar sig hur en gemenskap kan gestaltas där också det annorlunda inkluderas. Det som är viktigt är att man inte tror att gemenskapen är homogen. Att man ser dem som är utanför och att man inte blundar för att vissa beslut får konsekvenser för gemenskap och mångfald i församlingen. Detta förutsätter ett ständigt pågående samtal där olikheter och likheter bejakas, tas på allvar och också gestaltas i praktisk verksamhet. Blåder (2008) refererar till Säfström som beskriver en gemenskap där olikheter och skillnader är respekterade och skyddade. Blåders modell om en öppenhet för mångfald eller tydlighet kompletterar analysramen utifrån begreppet gemenskap.

Nätverksband i teori och forskning

Forskning om starka och svaga nätverksband har utgångspunkt i två artiklar av Granovetter (1973, 1982) och har sedan utvecklats av bland annat Henning och Lövgren (2002) och Ringsby Jansson (2002). Granovetter lanserar begreppen strong, weak och absent ties (starka, svaga och frånvarande band) och menar att styrkan av nätverksbanden påverkas av tid, känslomässig intensitet, förtroende och ömsesidighet. Med svaga band avser Granovetter ytliga och tillfälliga kontakter och hans forskning visar på styrkan och betydelsen av de svaga banden och hur de blir länkar till system av starka band. Svaga band karaktäriseras enligt Granovetter av att vara glesa och öppna i motsats till starka band som är mer täta och slutna. Vidare menar han att svaga band ger möjligheter till att överbrygga murar och bygga broar mellan olika grupper av människor och sociala system i samhället. Ur ett samhällsperspektiv kan svaga band bidra till att sociala sammanhang och integration skapas. Ur ett individperspektiv kan svaga band ge människor möjlighet till information och resurser som de annars inte skulle få. Svaga band är särskilt viktiga för den enskilde genom att se nya möjligheter, få erfarenheter och förändra sin situation.

Henning och Lövgren (2002) menar att gränsen mellan svaga och frånvarande band förefaller flytande och har myntat begreppet tunna band vilket avser både frånvarande och svaga band. Tunna band omfattar igenkännings-, och hälsningskontakter, samtals- och hjälpkontakter.

Hennings och Lövgrens (a.a.) forskning är inriktad på grannskapskontakter och starka och svaga band. I rapporten ”Lokala sammanhang och identiteter”, förs ett resonemang om det finns något samband mellan svaga nätverksband, upplevd lokal identitet och framväxten av en social identitet. Utifrån en analys av olika starka och svaga nätverksband analyseras sambandet mellan tunna nätverksband och framväxten av en social identitet. Hennings och Lövgrens studie är intressant utifrån att den undersöker hur en social identitet kan vara förbunden med känslan av att tillhöra ett specifikt lokalt sammanhang. Intressant är att jämföra om andra mötesplatser kan tolkas som ett sådant lokalt sammanhang som kan ha inverkan på individens sociala identitet. Henning och Lövgren visar genom att lyfta fram lokala identiteter att platsen betyder något. Lars Svenssons (2006) avhandling om mötesplatser på landsbygden handlar om organiserade mötesplatser för äldre, som en arena för umgänge och aktiviteter. Svensson menar att mötesplatsen i sig är betydelsefull, men att det viktigaste är att få träffas, prata och få nya kontakter vilket bidrar till att tunna band utvecklas. Viktigt för att samhörighet ska utvecklas är att mötas regelbundet och att dessa möten upplevs naturliga och inte är förenade med några krav. Henning och Svensson (2011) menar att de två sistnämnda kan bidra till en känsla av tillhörighet och trygghet samt förstärka människors identitet i grannskapet. Fördelen med tunna nätverksband är den enskildes frihet att själv bestämma villkoren för nivån av närhet och regelbundenhet. Vidare menar Henning och Svensson att svaga nätverksband öppnar vägar mellan olika grupper av människor och olika sociala strukturer i samhället. Ringsby Jansson (2002) betonar betydelsen av svaga band och att de kan vara särskilt viktiga för anorlunda människor på så sätt att de svaga banden skapar broar och kontakter mellan olika grupper i samhället.

Förutsättningen för utvecklandet av svaga band är sociala sammanhang, arenor och mötesplatser. Dessa kontakter bidrar till att människor kan hitta lösningar på olika situationer, till exempel när det gäller försörjning. Intressant att studera är i vilken utsträckning mötesplatsen i studien ger möjlighet till utvecklandet av svaga eller tunna nätverksband.

Plats i teori och forskning

Oldenburgs (1999) beskrivning av “the third place”, den tredje platsen används i analysramen för att beskriva och förstå mötesplatsen i denna studie. Med den tredje platsen menas en plats där det informella, offentliga livet levs utanför hemmet och arbetsplatsen. Oldenburg beskriver “the third place” som att den har en enande funktion i området. Den första platsen är hemmet, den andra, arbetet och den tredje platsen är där det informella, offentliga livet levs utanför hemmet och arbetsplatsen. Karaktäristiskt för ”the third place” är att stämningen är välkomnande och det är upp till var och en att komma och gå som den vill. Platsen präglas av att vara neutral, kortvarig och avspänd. Med att vara neutral menar Oldenburg att ingen ska spela värd. Om det inte finns någon tredje plats i ett område där människor lever och bor som präglas av detta så utarmas området. Den tredje platsen är en inkluderande plats där konversation är det huvudsakliga syftet. Den är tillgänglig för alla och alla ses som jämställda. De regelbundna besökarna sätter sin prägel på platsen, men är inte alltid flest. På platsen hålls en låg profil och humöret är lekfullt. Den tredje platsens vänskap kompletterar intima relationer

och vi behöver båda. Det betyder att det handlar om öppna, tillgängliga platser som caféer, gator och torg där människor vistas i en gemenskap som inte är krävande men som ger möjligheter till upplevelser av tillhörighet, delaktighet och identitet.

Ringsby Jansson (2002) har i sin forskning om vardagslivets arenor studerat den tredje platsen som arena för svaga band med kopplingar till Oldenburgs (1999) teori kring *the third place* och Granovetters (1973, 1982) *weak ties*. Ringsby Janssons forskning handlar om träffpunkter i gruppboenden, organiserade mötesplatser samt offentliga platser kring allmänna träffpunkter. Författaren gör en distinktion mellan offentliga platser och lokala offentliga arenor med formellt organiserad verksamhet. Den mötesplats jag avser att studera skulle kunna liknas vid den senare definitionen. Ringsby Jansson menar att, genom att delta på arenor som är offentliga, får de personer med utvecklingsstörning hon studerat, nya kunskaper och tränar samspel som leder till ökad upplevelse av mening och delaktighet. Nätverket vidgas och de blir inte enbart hänvisade till anhöriga och personalen på boendet och deras tolkningar av hur vardagen ska levas. Ringsby Jansson (2004) menar vidare att, genom att röra sig på platser där det finns många människor upplever de en känsla av tillhörighet och frihet. Författaren konstaterar utifrån sin forskning att organiserad föreningsverksamhet och platser eller rum i den offentliga miljön som kiosker, torg, caféer och affärer är betydelsefulla. Genom att människor kan komma och gå som de vill skapas förutsättningar för kontakt, samspel och möten mellan människor som inte annars skulle ha träffats. Detta får till följd menar Ringsby Jansson, att platser för naturliga möten människor emellan, från olika grupper, generationer och klasser bidrar till en utjämnande effekt och när människor känner igen varandra kan acceptansen för varandras olikheter främjas och utveckla en känsla av tillhörighet i samhället. Kopplingar kan göras till mötesplatsen i denna studie dit människor med olika bakgrund kommer.

Andersson (2002) har i studien ”Öppna rum, om ungdomarna, staden och det offentliga livet” fokuserat på ungdomars närvaro i det offentliga rummet, men studien väcker också frågor om vilka som har tillgång till det offentliga livet och vad som hindrar andra att ha det. Vidare har han studerat vilken inverkan det har på människors upplevelse av delaktighet i samhället. Andersson menar att platsen kan skapa en upplevelse av samhörighet för dem som är där samtidigt. Vidare handlar ett offentligt liv inte bara om att göra utan också om att vara. Andersson menar att ungdomar saknar ”third places” och att de hamnat i en marginalposition när det gäller att göra anspråk på samhällsliga resurser. Paralleller kan dras till denna studie, där en missbruksproblematik kan få konsekvenser av marginalisering och begränsade möjligheter och tillträde till ”third places”. Andersson (2002) belyser att de platser som blir stamställen fungerar som ett nav för kompisgängets sociala aktiviteter. Vetskapen om att andra kompisar kommer dit gör att ingen behöver planera eller bestämma i förväg. Även personer man inte känner så väl och personalen interagerar man med, och genom att vistas i det offentliga känner man sig tillhöra något kollektivt.

KAPITEL 4: RESULTATREDOVISNING

Uppsatsen handlar om en mötesplats och besökarnas upplevelse av mötesplatsen. Verksamheten drivs i form av en förening som bildats av kristna församlingar på orten. Zonen håller öppet fem dagar i veckan med öppen verksamhet i form av lunch- eller frukostservering, tre dagar och skapande gruppverksamhet två dagar i veckan. De öppna aktiviteterna sker i ett stort rum, inrett som ett café. För gruppverksamheterna finns rum i över- respektive källarvåningarna där också dusch och tvättmöjligheter finns. En föreståndare är anställd på heltid. I övrigt drivs verksamheten av volontärer och personal från kyrkorna som finns där på deltid.

I detta kapitel presenteras och analyseras det empiriska materialet med utgångspunkt i studiens frågeställningar och syftet att beskriva, analysera och förstå innebörden av en öppen, social mötesplats som skapats av några kristna församlingar med avsikt att erbjuda personer med alkohol/drogberoende, psykisk ohälsa eller andra svårigheter, gemenskap och delaktighet. Utifrån ett fenomenologiskt perspektiv där människans livsvärld, erfarenheter och upplevelser är grunden är det viktigt att i analysen försöka återge det empiriska materialet så nära intervjupersonernas berättelser som möjligt. Den etnografiska forskningsansatsen har, liksom den fenomenologiska, inte någon gemensam metodologi för bearbetning och analys, men utifrån the emic/the etic approach, där såväl deltagarens som forskarens svar på frågan ”vad är det som sker?” beaktas kommer en textnära analys att presenteras. Huruvida teorier utifrån valda begrepp ska ligga till grund i analysen handlar också om varsamhet så att inte det empiriska materialet skymms.

Det empiriska materialet består av intervjuer, observationer och samtal med intervju liknande inslag. Utifrån en datadriven kodning som beskrivits i metodkapitlet har följande kategorier framträtt:

1. Zonen
2. Bussterminalen och andra platser
3. Folk från gatan och andra
4. Kom som du är
5. Gränserna
6. Gemenskap, samtal, mat och lite religiöst
7. Hjälpkontakter och omsorg
8. En plats för trygghet
9. Att bli lyssnad på och respekterad
10. Då kommer självkänslan

Ovanstående kategorier har delats in i fyra olika teman och redovisas enligt följande:

- Platser för gemenskap (1 & 2)
- Vem som helst får komma ((3, 4, 5)
- Innehållet (6, 7)
- Behöver inte vara rädd (8, 9, 10)

I Platser för gemenskap

Det första avsnittet handlar om vad Zonen är, vad som händer på platsen, men även om andra platser som är viktiga och vilka kontakter man har med varandra utanför Zonen. Bussterminalen är en av dessa platser. Följande delar har rubrikerna: Zonen och Bussterminalen och andra platser.

Zonen

Jag går sakta uppför de slitna trappstegen och lyssnar. Det är ett hemtrevligt intensivt sorl i lokalen. Det förs samtal på så många håll att det inte går att urskilja några speciella röster. Allt blandas i en skön harmoni. Det är inte för starkt utan känns gemytligt. (*Fältanteckningar*)

Den första delen handlar om vad det är för en plats och Esbjörn berättar: ”Ja det är ju en plats med gemenskap, trygghet och mat, ja och lite religiöst” och fortsätter:

Jag tycker inte om dom sekter som försöker lura folk för pengar och ska försöka utnyttja folk. Då tycker jag det blir fel med kristendomen. Men kristna platser som accepterar alla och ser alla lika och försöker att inte pracka..., du känner inte att nej här är det en religiös plats, nu måste man vara jätterelegiös för att gå in.

Att det är en plats med öppenhet och respekt för alla människor poängteras av flera som jag samtalat med. Vad som är viktigast om det är maten, samvaron eller något annat varierar beroende på vem man pratar med. Bjarne menar att:

Det viktigaste.., först kommer samvaron, gemenskapen, tvåa är maten och att det är ett andligt ställe. Andlighet, gemenskap, mat, kontemplation.... En matgemenskapsplats.

Erik försöker sig på en definition av vad Zonen är och säger: En zon – Zonen, eller en plats, en ovanlig plats. Men det är ju en restaurang. Men det är ju mer än det.

Anledningen till att Frans går till Zonen är att det är fri mat ”Free food” som han säger. ”Man får skriva upp, men man måste betala den 18:e när man får sin pension”, säger han. Fast idag tänker han inte gå dit. ”Nej inte idag, för det är ärtsoppa och våffla idag”, säger han. Hur han kan veta vad som står på menyn förklarar han med att ”man skickar en förtrupp som går dit och sen kommer ner (till bussterminalen) och talar om vad det är för mat. När Ivar är där, då är det bra mat”.

Mårten menar att Zonen är:

En träffpunkt, gemenskap, man är alltid välkommen, vilket skick man än är i. Det finns alltid nån och prata med. Det finns alltid tid.... Men det är gemenskapen och det är naturligtvis maten. Många som, det är många av oss som inte har någonstans att bo. Så det här är ju livets källa kan man säga. Det är värme, mat och omtanke.

Esbjörn kompletterar med att:

Zonen är ett ställe som missbrukarna kan komma till för att, ja dom kan faktiskt komma för att duscha och äta, dom kan komma för att få ett samtal, dom kan, ja dom kan inte övernatta här för det finns inte möjligheter för det, men annars tror jag vi provar att hjälpa till med det mesta.

Förutom att äta, träffas och prata finns möjligheten att duscha och få kläderna tvättade vilket en del använder sig av. Frans berättar:

Att det finns tvättmaskin och dusch är bra, så att man kan få kläderna tvättade när man inte har någon annanstans att gå.

Periodvis är det många som är hemlösa och kommunen har inget akutlogi att erbjuda den som saknar bostad utan det blir tillfälliga lösningar för övernattni ng i källare, portar eller andra platser som kan tjäna som skydd mot kyla och regn. Betydelsen av att känna frihet att komma och gå som man vill lyfter Esbjörn fram:

Några är jättenervösa och tycker att det är jobbigt med så mycket folk och några är mer sociala och gillar verkligen och sitta och prata och någon drar sig undan och sitter för sig själv och bara är och äter... och går sen. Så det är väldigt olika.

Mårten menar att genom att göra saker tillsammans så underlättas samvaron och tillägger:

Att man ska sitta och snacka och fika.. men det blir så otvingat på något sätt om man har någonting att sätta i händerna när man står och pratar samtidigt så då kan man få folk och öppna sig på ett sätt som dom inte själv trodde att dom skulle göra. Det blir bara i situationen, man bara kommer in på det.

Vad man kommer in på, handlar ofta om mer personliga saker som inte alltid är så enkla att prata om men där det gemensamma arbetet öppnar upp och gör det lättare att samtala.

Bussterminalen och andra platser

På busstationen sitter en del människor inne på bänkarna. Solen värmer på utsidan och längs med väggarna sitter flera av dem som jag tittade efter i morse. *(Fältanteckningar)*

Den här delen handlar om andra platser som är viktiga och vilka kontakter man har med varandra utanför Zonen. Bussterminalen är en av dessa plaster.

Andreas och Åke som sitter på en av bänkarna inne på bussterminalen med varsin ölburk i handen berättar, ”Man träffas överallt. Här är en träffpunkt. Man kan sitta här till 11.30 på fredagar. 11.30 kommer vakterna.” På frågan om vakterna kommer andra tider också svarar Andreas att så är det: ”Ja, poliserna med. Men det finns några poliser som låter oss sitta”

Bussterminalen är en plats där de vet att de kommer att träffa andra. Här tillbringar många en hel del av sin tid. Det gäller bara att hålla koll på när vakterna är på gång för egentligen är det inte tillåtet att sitta där med en ölburk i handen. En kille som är starkt påverkad kommer fram till oss där vi sitter och Andreas säger till kompisen att inte dricka mer för att inte bli helt utslagen och påpekar samtidigt att vakterna antagligen snart dyker upp, så det bästa vore att flytta sig innan.

- Vad har du druckit, frågar Andreas.
Kompisen svarar inte.
- Men vad har du fått i dig?
- Det ser du väl, säger Åke.
Killen sätter sig mellan de båda kompisarna.
- Nu får du snart gå, säger Andreas.

- Vakterna kommer snart.
- Det skiter jag i, svarar den andre.
- Gå hem du också och titta på skidor, säger Andreas.

Det sitter en del människor i blandade åldrar på bänkarna varav några ser ganska slitna ut. Jag ser lila kassar, någon tar en klunk ur en burk. Vid en av toaletterna står några personer och diskuterar en annan person. En av kvinnorna är mycket upprörd och det märks tydligt att hon inte gillar den de pratar om. *(Fältanteckningar)*

På frågan vilka mötesplatser som finns förutom Zonen svarar Erik, ”Det är ju det, det inte finns. Det är ju dom kristna som gör sånt här. Och det är ju bra.” Andra platser man träffas på är Centrumkyrkan på torsdagar berättar Andreas. ”Där äter man gratis”, säger Frans.

Erik som jag träffat tidigare berättar:

Men där är det trängre, väldigt mycket folk på liten yta. Så att där är det så att nästan hela tiden är det sång. Alltså det är hela tiden. Det är sång och det är, vad heter det, vittnesbörd och det är allt möjligt och dom är hela tiden igång så att det är inte möjligt att prata så mycket.

Bjarne kommenterar: ”Ljudnivån är högre på Centrumkyrkan. Det är lugnare här.” De flesta av intervjupersonerna har noga reda på var man är välkommen, var man kan äta och när det är öppet. Erik berättar att det är öppet i Höjdenkyrkan på tisdagar:

Ja det finns Höjdenkyrkan på tisdagar då det är soppa. Det är gubbar som sitter där och så är det några som är lätta att prata med och så lite annat blandat folk från församlingen. Fast där är betydligt fler invandrare.

Åke som jag pratar med på bussterminalen säger att han inte går till Zonen. ”Jag klarar mig själv, är självförsörjande. Jag behöver inte gå dit för att äta”, säger han. Andreas säger att Åke är solvent. ”Kan köpa mat ändå. Vi är solventa”. Åke ser Zonen som ett matställe för den som har små ekonomiska resurser och därför behöver äta så billigt som möjligt.

II Vem som helst får komma

Det här avsnittet handlar om vilka som kommer till Zonen och varför. Vidare handlar det om att komma som man är, om bemötande och respekt, men även om krav och hinder. Följande delar har rubrikerna: Folk från gatan och andra, Kom som du är och Gränserna.

Folk från gatan och andra

Det verkar vara en blandning av människor. Många är färgstarka, andra ser mer allmogliga ut. När jag går genom busstationen sitter en del personer på bänkarna som jag känner igen som gäster på Zonen. *(Fältanteckningar)*

Denna del handlar om vilka som kommer till Zonen och varför. Erik som regelbundet besöker Zonen berättar:

Det är olika åldrar, det är olika bakgrund, för det är folk från gatan... Men det unika är ju det här att det är en blandning av alla möjliga människor och så blir man inte av med en massa pengar.

Rune börjar självmant berätta att han gärna går till Zonen för att han uppskattar samvaron här. Han berättar att hans fru är på ett äldreboende och att han har försökt och egentligen velat ha henne boende hemma. Vi pratar om detta och han säger att han försöker besöka henne varje dag. Han säger att han är glad att han är så rörlig och känner sig stark i kroppen. Han cyklar och promenerar och håller igång kroppen. Jag frågar hur länge sedan det är han började komma till Zonen och han säger att han och hans fru började gå hit redan innan hon blev så dålig att hon fick flytta till äldreboendet. ”Känner du Lillemor?”, frågar han. ”Vi känner Lillemor”, säger han. Det verkar som att det har bidragit till att de också har gått till Zonen. Lillemor, som är stammis här nämns även av flera andra personer och verkar vara igenkänd av många och en länk mellan olika människor och Zonen. *(Fältanteckningar)*

”Många, mycket vanligt folk, äldre kommer in”, säger en man som sitter och äter frukost. Mårten berättar att ensamhet och psykiska problem är gemensamma nämnare för en del av dem som kommer. Missbruk av olika slag är en annan. ”Stora delen är väl missbrukare som kommer hit och kakar och träffas och har det mysigt en stund och så”, säger Mårten. Beskrivningen av vilka som kommer till Zonen skiftar. En del känner varandra ganska väl medan det för andra handlar om mer ytliga kontakter. ”Ibland är det svårt att veta fast vissa förstår man. Ibland vet man ju inte” säger Erik och tillägger att det är svårt när man träffar andra att bedöma vilken livssituation eller problematik man har. ”Man vet ju inte. Det står ju ingen skylt i ansiktet men..., då kan det vara tydligare, och så andra vet man inte.”

Uppfattningen av hur många som besöker Zonen växlar från vem jag pratar med. Frans säger att han känner alla, alla som är här på bussterminalen går dit medan Olle har en annan uppfattning och menar att det inte är så många av hans kompisar som går till Zonen. ”Det är inte så många som går dit. Det är en ganska liten grupp”, säger han. Själv går han dit ungefär en gång i månaden medan Frans är där oftare. Erik berättar:

Det roliga är att man, som jag då, går och sätter sig vid olika bord och pratar med olika människor, så jag går runt där. Ja det är intressant alltså. Det är roligt också.

Att det är intressant med olikheten bland människor är det flera som uttrycker och möjligheten att träffa människor man inte känner så bra, samtidigt som andra besöker Zonen kortare tid och begränsar samtalen till vissa gäster och personalen. Andreas berättar:

Jag går dit lite senare för att slippa packet. Jag stannar max en halvtimme. Jag pratar med några. Dom är trevliga där. Jag känner en som jobbar där. Brukar prata med personalen.

En del som kommer lägger in besöket på Zonen som en del i den dagliga rutinen. Andreas berättar:

Varje morgon går jag till bolaget, köper två öl, sen går jag hit (till bussterminalen) och dricker dom, sen går jag hem. På vägen hem går jag förbi Zonen och då går jag ibland in och äter. Jag är skyldig 200 där. Förr fick man äta gratis. Jag betalar alltid så det är ingen skillnad.

Den dagliga rutinen kan dock störas om man inte kan betala. Kostnaden för en lunch eller frukost är 20 kronor. Det går bra att skriva upp, handla på ”krita”, upp till 200 kronor men sedan måste man betala. Ofta görs det när pensionen kommer den artonde eller när man får sitt försörjningsstöd. Det låga priset är avgörande för många som besöker Zonen och bidrar till att man kan komma ofta. Erik säger:

Du får ju betala rejält på caféer och restauranger om man ska vara utåtriktad på det sättet, och jag har ju ingen släkt här.

Han betonar att det är svårt att röra sig ute, träffa folk utan att det kostar. Några av dem som kommer till Zonen är arbetslösa. John är en av dem. Han säger att man behöver komma ut för att träffa andra och att han kommer hit ganska ofta. Lillemor och Mona träffas på Zonen varje gång det är öppet och Lillemor säger att det var hon som berättade för Mona att Zonen fanns. Mona blev änka för en tid sedan och de båda träffades på en secondhandaffär och numera ses de på Zonen.

Några påminns tydligare om hur människor i ens närhet och omgivning ser på Zonen och på de personer som besöker den. Den äldre mannen berättar: ”Men vår dotter tyckte inte att vi skulle gå hit. Inte tillsammans med dom där, men vi tyckte om att gå hit”, säger han. (*Fältanteckningar*)

Vem som förväntas gå till Zonen är olika beroende på vem som svarar. Det verkar inte bara handla om personer som har alkohol- eller drogberoende. Olika personer med olika livssituation, säger att de kommer regelbundet till Zonen för att de trivs där.

Kom som du är

Den här delen handlar om bemötande och respekt, men samtidigt om krav och hinder där tillgänglighet är en aspekt. Utifrån texten ”Kom som du är”, på skylten som är placerad på gatan utanför Zonen återges gästernas upplevelser och innebörd av detta, exempelvis säger Märten:

Precis som det står. Det spelar ingen roll om du är fattig, rik, ful eller snygg, full eller nykter, det är bara att komma, alltid välkommen.

Samtidigt menar Märten att det grundar sig på en respekt för varandra:

Men det är det som vi prata om förut, respekt, det är ju där det landar eller hur. Så om alla respekterar varandra så är det ingen som behöver vara nåt mer än den andra. Vi är alla lika.

Esbjörn som gör en del ideellt arbete på Zonen uttrycker det så här:

För mig betyder det att du behöver inte ha kavaj för att komma hit. Är du smutsig i kläderna och inte kanske välkommen nån annanstans, typ caféerna eller gatuköken eller restauranger, så kan du ändå få komma hit och du behöver inte skämmas för att du ser ut som du gör. Du är välkommen. Du blir tagen omhand, folk pratar med dig, du får mat. Så ser jag på det i alla fall.

Erik menar att skylten gjorde att han fick syn på stället, men trodde till en början att det mer handlade om en firma som utförde städtjänster. Han fick så småningom klart för sig att det även fanns ett café i huset. Själva budskapet på skylten kommenterar han:

Jo men jag klarar ju av att gå på andra caféer också. Så jag såg det inte som något problem. Men jag tänkte att det är väl bra att folk får vara som dom är.

På verksamhetens hemsida står det att man vill möta människor i ögonhöjd och Erik kommenterar detta: ”Det är lättare sagt än gjort. Vad menas med det då? Jämlikt eller? Jag tror inte det är så lätt.” Han försöker förklara att det beror mycket på vad man har upplevt tidigare i livet. Om livet flutit på och det varit ganska lätt kan det vara svårt för vissa att sätta sig in i hur

andra har det och ”då kan det bli så att man tänker att dom är som små stackars varelser. Men det är ju inte illa menat.” Några är där för att hjälpa och andra för att ta emot hjälp. En del av dem som är där för att hjälpa har egen erfarenhet av missbruk av olika slag. Andra har andra livserfarenheter och vill göra en insats på Zonen. Erik tillägger att det är tillåtande på Zonen och berättar om en man med ett långvarigt alkoholmissbruk som ofta besökte Zonen tidigare och som många gånger var kraftigt påverkad och berättar: ”Han fick komma som han var. Dom tog emot honom på ett bra sätt jämfört mot övriga samhället. Komma in så där på ett vanligt café då blir man ju utskickad eller ringer någon ordningsvakt eller så”. Erik uttrycker att det övriga samhället ställer andra krav men vissa regler styr också Zonen. Frans som jag träffar på bussterminalen ger ett exempel: ”Man måste lämna ifrån sig brännvinet när man kommer dit. Man får tillbaka det när man går.”

Uno som jag också träffar på bussterminalen är en av dem som inte går till Zonen. Han pekar på rullstolen som han sitter i och säger att det är krångligt att ta sig in. Trapporna upp till caféet är höga och om någon som inte kan använda sina ben och ska ta sig in så behövs det hjälp. Tillgängligheten är begränsad för den som behöver ha sin rullator med sig in eller för den som sitter i rullstol eller kör permobil. Frans påpekar även han bristen på tillgänglighet. ”Trappan är inte bra, det går inte att ta sig upp om man har rullator.”

Upplevelsen av att det är OK att komma som man är, innebär också att få visa sina känslor och hur man mår vilket gör att många av besökarna kommer även om dagsformen inte är så bra.

Alla dagar är inte lika och dagsformen varierar. På Zonen märks det tydligt bland dem som kommer regelbundet. Vid det lilla bordet på andra sidan rummet sitter Kajsa och ser fortfarande bedrövad ut. Ingen tar notis om henne just nu. (<i>Fältanteckningar</i>)

Erik berättar:

Jo fast jag visar nog inte så mycket om jag är ledsen. Men jag kanske, det syns väl ändå. Men jag brukar ofta vara rätt pratsam av mig. Eller det är som att om jag inte skulle vara så pratsam nån dag så blir man ju gladare av att prata. Då pratar man med folk. Då lättar det ju. Jag brukar inte säga att nu mår jag dåligt och är ledsen.

Att komma som man är för också med sig att olika situationer uppstår. Några av gästerna berättar att de även deltar i kursverksamhet i huset som anordnas när caféet inte är öppet. Det handlar om grupper där det ges möjlighet att lära sig spela gitarr, måla eller arbeta med keramik. Många olika människor med olika problematik möts i en grupp där det inte är lika flexibelt som det är i cafémiljön. Erik berättar om en händelse som inträffade i en av grupperna där en kvinna som var deltagare kom berusad:

Det var alldeles för öppet. Kom och välkomna, alla är välkomna. Och det blev ju oreda av det med den här kvinnan.

Flera säger att bemötandet är bra. ”Man bli bemött med respekt och ärlighet” säger Frans och Bjarne menar att bemötandet och stämningen är bra och tillfogar att ingen avkräver någon tro eller tillhörighet till någon församling eller kyrka och det gäller både dem som är gäster och dem som vill vara volontärer på Zonen. ”Hit kan man komma oavsett. Man behöver inte ha en tro”

En kommentar som återkommer vid samtal nere på bussterminalen är att många som går till Zonen har gott om pengar och därför inte skulle behöva gå dit. ”Det går ju dit folk som är miljonärer.” säger Frans och Olle håller med: ”Det går folk dit som egentligen har pengar. Jag klarar mig bra själv.” Det finns en uppfattning bland några att den som har pengar inte ska gå till Zonen. Det står inte något på skylten eller hemsidan att storleken på inkomst skulle utestänga någon men några av besökarna återkommer till detta att stället är till för dem som har små ekonomiska resurser.

Gränserna

Det finns fem runda bord i caféets högra del, ett långbord i mitten av rummet och tre runda bord till vänster samt några fåtöljer i hörnet vid ett runt bord. Gästerna sätter sig vid olika bord och placeringen kan variera beroende på om det är lunch- eller frukosttid. Flera som kommer sitter nästan alltid tillsammans. Någon sitter för det mesta ensam. Andra växlar mer mellan olika platser. ”Jag sitter var som helst”, säger Frans. (*Fältanteckningar*)

Den här delen handlar om upplevelsen av en uppdelning i rummet mellan olika grupper men också om att den kan uppfattas på olika sätt och att det verkar variera mellan olika personer. Mårten säger:

Ja det är ju som det är på alla andra ställen. En del folk är det ju lättare att komma in på skinnet och lära känna och en del är mer reserverade och så där. Det kan ta flera år. Det är inga grupperingar utan det är lite grann vad dom tillåter själva. Hur mycket dom släpper in eller hur nära man får komma.

Erik berättar:

Men det är lite uppdelat.. dom som har alkoholproblem och kanske till och med är lite onyktra sätter sig när man kommer in i den där matsalen, då sitter dom till vänster, eller kanske i hörnet ofta och så kanske lite mer vid det långa bordet kan dom ju sitta. Och dom, det är ofta lite äldre, så kan det va folk med som har haft mer nåt psykiskt problem, dom sätter sig till höger. Det är som mjukare där. För det är lite tuffare bland dom som dricker alkohol. Ibland kan det ju bli så att nån går mellan, ja det är till och med många, som går mellan, men för det mesta är det uppdelat.., den är inte absolut... , ibland är det svårt att veta.

Hur gästerna placerar sig i lokalen växlar och några som kommer regelbundet upplever att ett visst mönster kan urskiljas samtidigt som det skiftar en del beroende på vilka som är där och vid vilken tid olika personer kommer. Gäster som besöker Zonen för första gången påverkar också vilka platser som är lediga.

Hon har placerat sin väska och sin jacka på stolar runt omkring och mitt emot för att markera att någon annan ska sitta där. Efter en stund börjar hon flytta sin tallrik, mugg, väska och kapp till de platser, de andra just lämnat. Hon säger att hon brukar sitta där men att det var upptaget när hon kom. (*Fältanteckningar*)

För vissa är avsikten med besöket att träffa samma personer varje gång. Hos andra finns ett intresse och en nyfikenhet att träffa och prata med nya, som man inte känner. Erik berättar:

Ja det är väl vissa som jag har börjat prata mer med men jag pratar med.. det är inte så fast, det är inte så fastlåst. Jag pratar med, jag kan gärna prata med nya som kommer hit. Det kommer ju hit människor lite till och från som egentligen inte är så vanliga här som bara dyker upp.

III Innehållet

Det här avsnittet handlar om innehållet på Zonen, dels materiellt i form av möjlighet att äta, duscha och tvätta kläder, men även ett innehåll som handlar om samtal om livet, omsorg om varandra och om en upplevelse av trygghet. Följande delar har rubrikerna: Gemenskap, trygghet, mat och lite religiöst och Hjälpkontakter och omsorg.

Gemenskap, samtal, mat och lite religiöst.

Det samtalas runt om i lokalen och den berättelse jag lyssnar till blandas med alla andra samtal till ett ljudkluster där inget samtal går att urskilja. Stämningen känns väldigt avslappnad. Det verkar OK att sitta själv eller tillsammans, att prata eller inte prata, att vara ledsen eller glad. Två män är djupt koncentrerade på att äta och pratar inte mycket med varandra. Efter en stund hämtar de båda männen mer frukost och sitter sedan och äter och konverserar. Den värsta hungern är stillad och nu ger de sig tid att prata med varandra. *(Fältanteckningar)*

Att träffas för att prata är enligt besökarna en viktig del och det finns ingen gräns för vad samtalen kan innehålla och Mårten säger:

Allt. Det som är vanligt är, många som mår dåligt bråkar med försäkringskassan, soc. och arbetsförmedlingen, förtvivlan och känner sig bara överkörda och mina polare då, som missbrukarna som vill lägga av kanske eller vill.., vad som helst, kärleksproblem, skilsmässor, problem med umgängesrätt med ungar. Allt. Det finns ingen gräns. Men så är det väl så att det är väl hur väl man lär känna varandra. Man går inte och pratar med vem som helst om skilsmässan eller om det är jobbigt med kärringen eller.., det gör man inte.

Några vid det runda bordet i mitten samtalar med dem som sitter vid det långa bordet, tvärs över. En kvinna verkar ha bekymmer med en handläggare på socialtjänsten och det byts erfarenheter och ges råd. *(Fältanteckningar)*

Erik säger att han tycker att Zonen är bra för här pratar man om andra saker än annars. Han ger exempel på saker som heminredning, statusprylar och konsumtion som han upplever att människor i andra sammanhang pratar om.

Man pratar om sånt man har vart med om, livet, dagsaktuella händelser. Saker som man har tänkt på, reflekterat över, ja allt möjligt. Man pratar om lite av varje. Pratar om vädret och så där, man är väldigt försiktig och inte pratar om saker som är känsliga under lång tid. Sen kan man komma in på personliga saker.

Kajsa och Rosa rör sig mellan borden och pratar med olika människor som kommer, anställda och volontärer. Andra rör sig inte så mycket mellan borden. Kajsa kommer med sin kaffekopp och slår sig ner bredvid Erik snett mitt emot mig. Hon visar Erik en bild i sin telefon på ett pussel hon byggt med en bild på en söt kattunge. Kajsa säger att det är bra med Zonen. ”Hit kan man komma för att få gemenskap och vara social. Man kan komma som man är och man kan få förbön om man vill ha det.” *(Fältanteckningar)*

Varje dag sker olika möten mellan människor på platsen. Många av dem som besöker Zonen kommer regelbundet dit och rör sig vant i lokalen. Andra gäster kommer mer oregelbundet och vissa kan vara borta under längre tid på grund av orsaker som till exempel att vara omhändertagen av kriminalvården eller något behandlingshem.

Hjälpkontakter och omsorg

Den här delen handlar om hjälpkontakter som dels finns mellan personal, volontärer och gäster men även besökarna emellan. Erik berättar:

Hon såg lite upprörd ut över det att Kajsa inte fick någon hjälp. Sen har jag hört via andra att det var nån som skulle hjälpa henne. Och samma sak att Kajsa har blivit illa behandlad där hon bor, tycker hon. Och då hörde ju andra som satt vid bordet, som tillhörde den högra gruppen, inte dom som är alkoholpåverkade, och tyckte ju det var fel och så. Men att dom har ordnat så att det skulle pratas om det.

Flera personer berättar om stöd och omsorg som visats på olika sätt. Hur det uppfattas av den enskilde är olika. Ett exempel är Märten som berättar:

Ja jag får inte vara ifred för Roland naturligtvis. Nä dom håller väl, det gör dom väl kanske inte över alla, men dom håller väl en viss koll, inte så att jag känner mig kontrollerad, men att jag får reda på att dom finns här om jag vill.

Erik berättar följande:

Ja då jag var borta i två veckor, då sa, det var ur personalen här, vi har saknat dig och allting. Och då var det väl nån av gästerna som sa att dom hade saknat mig. Och dom undrade var jag hade varit och då har jag sagt att jag har gjort annat. Jag har lite svårt för när folk tycker att man ska vara på ett ställe. Då säger jag, nej jag har gjort annat.

Upplevelsen av omsorg och ansvar men även av kontroll framkommer och de går in i varandra. Frans säger:

Personalen är kanonbra. Dom hjälper till om det är något man behöver, om man säger till, ja inte med nattlogi. Det finns ingenstans i stan. Då måste man sova i en trappuppgång.

Hjälp när det krisar till sig i tillvaron går att få på Zonen i form av samtal och hjälp med myndighetskontakter. Materiell och praktisk hjälp ges i form av utdelning av mat som skänkts från olika håll och tillgång till dusch och tvätt finns, men när det handlar om rum för natten är det svårare.

Så vill hon att jag ska läsa vad det står för tid på ett kort som hon har i väskan. Hon ska på ett besök inom vården och frågar igen vad det står och vilken vecka hon ska dit. Hon säger att hon inte kan läsa, att hon inte fått lära sig det. Jag läser kortet för henne och hon försöker få klart för sig vilken dag det är och hur många dagar det är kvar tills hon ska dit. Sedan vill hon att jag ska läsa ett brev som också kommit från sjukvården. Brevet är skickat för flera månader sedan och inte aktuellt men hon hävdar att hon behöver få kontakt med dem för sin hälsas skull. Jag säger till henne att fråga någon av dem som jobbar här om hjälp med att ta kontakt med sjukvården. (*Fältanteckningar/Samtal*)

Kvinnan är en av många som i stort sett dagligen kommer till Zonen och som där får hjälp med nödvändiga kontakter. Det kan handla om kontakter med sjukvården, att få hjälp med att skriva ett brev eller ringa ett samtal.

IV Behöver inte vara rädd

Det här avsnittet handlar om att känna trygghet och vissa som kommer till platsen uttrycker också en hemkänsla och vad Zonen betyder. Dess delar har följande rubriker: En plats för trygghet, Att bli lyssnad på och respekterad och Då kommer självkänslan.

En plats för trygghet

Jag får inte sitta ensam särskilt länge förrän Kajsa kommer med sin kaffekopp och sätter sig vid mitt bord. ”Jag ska bara hämta filten”, säger Kajsa. Hon kommer tillbaka med en hopvikt flispläd som hon lägger på stolen och sätter sig på. Hon berättar att hon har den med när hon sitter ute och beskriver hur hon både kan sitta på den och sno den runt kroppen för att få värme. Kajsa trivs inte i sitt boende och tillbringar den mesta tiden ute på andra platser. Hon börjar genast beklaga sig över hur illa hon blir behandlad av alla på gruppboendet. Hon säger att hon inte vill vara hemma och att hon inte vill gå hem senare heller. *(Fältanteckningar)*

Den här delen handlar om att känna trygghet och vissa som kommer till platsen uttrycker också en hemkänsla. Mårten berättar:

Det här är ju ett ställe som man kan komma till utan att behöva vara rädd. Här är det alltid lugnt. Man kan komma hur man än mår, är man alltid välkommen.

Andreas, som har en psykisk funktionsnedsättning, uttrycker det så här: ”Det som är bra är att det finns två parter, det är bra, som kan backa upp mig om det skulle hända något.” Med två parter räknar han personalen som en viktig del för att en upplevelse av trygghet ska upprätthållas.

Erik uttrycker det så här:

Jo eftersom dom som kommer hit är dom de är, och att det är, det är ju lättare att prata direkt med folk. Det är inte så mycket skydds beteende.

Medan Andreas uttalar att det kan behövas skydd så menar Erik att besökarna som kommer är öppna och visar sig som dem de är.

Nils som kommer dit i stort sätt varje gång det är öppet uttrycker ”ja man känner igen de flesta” och tillfogar ”det är som någon slags hemkänsla”. Han säger att han känner igen, inte känner alla, men att känna igen är tillräckligt för att han ska uppleva en hemkänsla. Att man inte behöver gå, så fort man har ätit eller fikat klart utan att man i lugn och ro får vara kvar så länge man vill, så länge det är öppet, har också betydelse. ”Att man kan vara här så länge och att det kostar lite. Ja, sitta och prata mycket”, säger Erik. Om detta att många olika människor kommer och har olika beteenden säger Erik att det inte stör honom att någon är påverkad ibland.

Människor verkar vana att vistas här. Ordningsregler finns uppsatta på väggen i trappan när man kommer in och är sju stycken. De handlar om att visa varandra respekt, att behandla andra som man själv vill bli behandlad, uppmuntra och tala positivt om varandra, inte störa varandra, lösa konflikter utan bråk och att lämna droger och tal om droger utanför. *(Fältanteckningar 2013)*

Det är ganska fullt i matsalen, det är ett sorl av röster samtidigt som maten intas. En kvinna som har ätit färdigt går mot dörren men precis som hon ska gå ut vänder hon sig om, lyfter båda händerna, vinkar och säger ”hejdå” och tillägger vänd mot alla i lokalen, ”älskar er”. Hennes ögon lyser och hon ler. (Fältanteckningar 2013)

Detta att det är frivilligt att komma precis som till vilket café eller restaurang som helst och att det är tillåtande är det flera som uttrycker. Lillemor säger att hon har varit där längst. ”Dom tycker att jag sjunger för mycket”, säger hon och lägger till ”Jag får inte sjunga mer”. Hon berättar att hon började gå till Zonen för att det var mycket sång där. Hon fick lära sig många psalmer och sånger och det tyckte hon om. Hon berättar vidare att hon fyllde år i förra veckan och att det var fest på Zonen då. ”De hade gjort god mat och sen fick alla tårta. Staffan var där och spelade och sjöng. Han är bäst”, säger hon. Esbjörn berättar om glädjen över att fira Lillemors födelsedag. ”Vi firade hennes födelsedag för inte så länge sen och då höll hon tal och berättade om att hon tyckte att Zonen var hennes hem nästan”. Kajsa berättar att alla som går på Zonen får tårta när de fyller år och hon visar i sin mobil en bild på tårtan från sin födelsedag. Vi pratar om vad Zonen är för något. Kajsa säger att det är ett café. Hon berättar att hon går runt och pratar med flera olika personer vid borden. Zonen verkar vara ett café där många tycks tillbringa mycket av sin tid och där viktiga händelser och högtider i livet som till exempel födelsedagar firas tillsammans för den som vill.

När jag kommer in är det ganska många där. Jag hänger av mig jackan och det är ovanligt fullt på krokarna. Har uppfattat tidigare att många har jackorna på sig eller hänger jackan på stolsryggen. Jag undrar varför en del aldrig hänger av sig jackan medan andra gör det. (Fältanteckningar)

Han sitter med ryggen mot väggen, jackan har han hängt på kroken som sitter på väggen intill. Ingen kan överrumpla honom och han har översikt av vad som händer i lokalen. Jag frågar om jag får slå mig ner eller om han vill sitta ensam. Han säger att det går bra. Han säger att han vill ha det lugnt. Jag frågar om hans upplevelse av Zonen som en mötesplats. ”Fast inte för mig, jag går bara hit. Jag äter och sitter här. Jag behöver inte möta någon”, säger han. (Fältanteckningar)

Detta är alltså en plats, men för den skall definieras den inte av alla som en mötesplats. Dag berättar om resor han gjort i Europa och uttrycker att det är så enkelt i andra länder. ”Man kan sitta på en bar och röka en pipa och bara vara och prata lite” Jag drar en parallell och frågar om det är det som är grejen med Zonen, att det är enkelt, enkelhet. Att det är därför han kommer hit. Han håller med om att det kan ligga något i det. ”Det är enkelt att sitta ute på havet i en fiskebåt utan hytt. Det är också lugn och enkelhet” säger Dag. När jag frågar om han känner några på Zonen så svarar han att han inte gör det. När vi pratat en stund kommer Linnea och frågar mig om hon kan sätta sig. ”Fråga Dag”, säger jag. ”Jasså heter han så”, säger Linnea. Det är skillnad på att känna och att känna igen. Många känner igen varandra, men känner inte varandra och kan inte alltid varandras namn. ”Man kan smälta in bättre..”, säger Erik när jag frågar om man vet varandras namn. Han menar att det blir för högravande att presentera sig.

Dag gör sig beredd att gå. Tar på sig jackan och kepsen, men innan han går mot dörren gör han en lov förbi ett bord där det sitter en man. Han tittar på den andre, lyfter lite på kepsen och säger hejdå. Jag tänker på det han sagt tidigare om att han inte kommer hit för att träffa någon. (Fältanteckningar)

Att bli lyssnad på och respekterad

Cafémiljön är utformad så att var och en hämtar sin mat vid en hög bardisk där några volontärer i röda t-shirtar delar ut smörgåsar och lägger upp grötportioner. En äldre man med slitet utseende hämtar smörgåsar och mjölkkanan. Jag vänder mig om och ser att han är på väg tillbaka med mjölken. Jag möter honom och tar emot tillbringaren. Det är lättare att bära gröttallriken först och hålla på mjölk sedan för att slippa spilla. Det står en vagn utanför matsalen där var och en ställer sin disk. (*Fältanteckningar*)

Den här delen berör upplevelsen av att ha inflytande, vara delaktiga och kunna påverka och även att bli respekterad och hörd. Mårten berättar:

Ja det har blivit självklart. Att härinne respekterar man varandra. Dom bråken som varit här under åren, jag kan räkna dom på en hand alltså och då har det inte varit några riktiga bråk. Det har varit käbbel och så där. Ja man respekterar varandra. Ömsesidig respekt och kunna visa empati.

Han berättar vidare att det ideella arbete som han gör betyder mycket. Särskilt lyfter han fram betydelsen av att bli respekterad när man utifrån sin kompetens har lösningar på hur arbetet ska utföras. Han berättar:

Ja när man är involverad i arbetet, ja alltså det praktiska arbetet så respekterar alla din åsikt. Om du tycker att det där blir inte bra. Jag vill göra det så här, så blir det så. Inget är omöjligt. Om det inte är alldeles galet. Man blir respekterad, man blir hörd. Sen har man ju inte alltid rätt alltså.

Han betonar också att det hänger mycket på den enskilde, att själv vilja och våga och säger:

Så kan man väl påverka. Man måste ju våga ta för sig lite också. Allting blir inte bara serverat man måste ju faktiskt visa att man är intresserad eller att man vill eller att man har en åsikt.

Mårten menar vidare att det är som på andra platser där människor jobbar tillsammans. Det blir konflikter ibland.

Ah, men det är väl som på alla andra ställen kemin stämmer ju inte alltid hela tiden. Det blir konflikter och så när man jobbar så tätt inpå varandra.

Bjarne som leder kurser berättar att verksamheten har påverkats av att det varit sjukskrivningar bland personalen och säger: ”Jag leder kurser här, men inte nu. Det har strulat på våren. Flera har varit sjuka”.

Det här att uttrycka en åsikt om verksamheten och vad som händer på platsen kan ha flera sidor. Erik refererar till ett samtal mellan några personer vid lunchen:

Och som nu då jag la mig i lite grann men egentligen vill jag inte bli delaktig. Jag tycker att det är rätt jobbigt när man ska börja ha inflytande och så för då är det ju det att det alltid är konflikt mellan människor. Fast nu la jag mig i lite grann.

Erik är tveksam till att blanda sig i för mycket när han upplever att inte alla drar åt samma håll och menar att ”det blir lite olika viljor och att det finns delade åsikter och det finns spänningar. Och det vill jag inte komma in i egentligen.”

Medan vi suttit där och pratat har det hänt saker vid långbordet där Lillemor, Mona och många sitter tillsammans. Jag hör att de börjar sjunga på en sångrefräng jag känner väl igen. *(Fältanteckningar)*

Sången och musiken är ett återkommande inslag på Zonen och den uppstår ibland spontant och ibland mer organiserat. Olle berättar att han gärna sjunger när han är ute. Han säger att han gjorde det på Zonen också en gång. Många gillade det, men inte alla.

Frukosten är avslutad och det är en timme till mässan ska börja. En kille tar en gitarr och sätter sig och spelar vid ett bord vid fönstret. Många står i små grupper runt om i lokalen och småpratar. De flesta har ätit klart men samvaron fortsätter. *(Fältanteckningar)*

Förutom sången och musiken finns andra inslag där gästerna medverkar.

Sonja klingar i klockan och berättar att Inga-Lisa ska hålla ett föredrag om två veckor om olika kulturer. Det är planerat till timmen mellan frukosten och mässan. Inga-Lisa berättar att hon hållit föredraget tidigare fast på en annan plats. Hon säger att hon kommer till Zonen ibland och att här är det fritt fram att skapa. ”Det är bara att ta en gitarr och sjunga och spela. Gå och hämta en gitarr”, säger hon till Kajsa. Hon uttrycker att hon vill att människor ska vara med och skapa och att när hon spelar och sjunger vill hon att människor ska dansa. *(Fältanteckningar)*

Några som är stamgäster verkar ha olika uppgifter. Tore delar ut psalmböcker och sätter fram stolar. Sara frågar om Tore vill ringa i klockan inför andakten. Emma som är ideell medarbetare och ganska ny verkar inte förstå att det är något Tore brukar göra. ”Ska jag ringa”, frågar hon. Tore muttrar något. Men det är inte alltid viljan och lusten finns att vara med och bidra med någon praktisk eller skapande uppgift. En man tillfrågas om att spela till sista psalmen. Sara ger honom en gitarr. Han håller den motsträvigt med halsen uppåt och visar tydligt att han inte vill eller kan spela. *(Fältanteckningar)*

Andakten är ett av de tillfällen då flera är aktiva och deltar på olika sätt. En del sitter i en halvcirkel vid ett altare som står placerat i ett av hörnen i lokalen medan några sitter kvar vid borden. Någon av de anställda leder andakten och fördelar uppgifter till dem som vill medverka. Olika sätt att delta handlar om att ge förslag på sånger, ämnen som ska vara med i förbönen och dialog kring någon bibeltext. Samtalen berör ofta aktuella händelser några uttrycker vad de tycker. Erik säger:

Lillemor, hon är väldigt rak. Hon säger nämen, det där stämmer väl inte. Hon vill gärna prata om hur det är ute i världen och om samhället och så.

Det blir ett samtal mellan Staffan och flera som deltar i andakten. Staffan ställer frågor och det blir en dialog. Frans som jag träffat nyss på bussterminalen har anslutit sig. Han blir ganska snart indragen i samtalet och det verkar inte vara ovant för honom att det är så. Staffan säger att vi ska få lyssna till Kajsa som ska läsa herdepsalmen. Hon ställer sig framför altaret och läser utantill hela herdepsalmen. Hon ser väldigt lycklig ut. Staffan pratar vidare och Lillemor flikar in när det är något som behöver förtydligas eller utredas lite mer. När det är dags för bön är det flera som kommer med förslag på vad vi ska be för. Avslutningsvis ställer vi oss i en ring, tar varandra i händerna och ber tillsammans välsignelsen. Alla i rummet är med. Lillemor säger att Danne kan sjunga en sång och det gör han. Därefter vill hon att Danne ska sjunga favoritsången, en sång som verkar återkomma vid de flesta andakter. Alla sjunger med efter förmåga och vilja. *(Fältanteckningar)*

Då kommer självkänslan

Den här delen handlar om ifall Zonen har påverkat den personliga utvecklingen, vidare om besökarnas tankar om livet och dialog människor emellan. Mårten berättar:

Många... dom är inte frälsta så det är många av dom som inte kan med att sitta kvar, om du förstår vad jag menar. Vad som höll mig borta då, om jag får säga det. Vad som höll mig borta under så många år från att bli frälst var ju att, vad ska mina polare säga?

För vissa är det OK att komma för att äta och sitta en stund men sitter de för länge kan det ses av andra, polarna, som att man är på väg att bli frälst. Mårten menar att det ibland kan vara lättare att prata mer öppenjärtigt på busstationen.

Det är kul att komma dit ner (bussterminalen) och träffa dom i vilket läge det än är. Så det kommer alltid upp en massa frågor. Ja det är häftigt. Därnere kan dom med på ett annat sätt. Här blir det väl. Ja dom kanske pratar, men det är så olika, man kan inte säga rätt av här, olika dagar, hur folk mår.

Mårten berättar vidare vad det inneburit för honom att vara på Zonen och även utföra en del arbete där.

Jag har fått mycket bättre självkänsla, självförtroende och just det där som har saknats då som missbrukare att folk litar på en, tror på en. Det är värt hur mycket som helst. Och att man inte behöver bygga upp ett förtroende över hundra år för att det ska funka utan ett förtroende kan man bygga upp snabbt. Det betyder hur mycket som helst alltså. Då kommer självkänslan, jag kan ju göra det, då kan jag lösa det. Och då kan jag istället för att dricka åka till Zonen och måla eller.., man kan ju säga att när jag inte är här så finns ju Zonen i skallen minst tio gånger om dagen, kommer så här..

Förutom mötet och närmandet människor emellan uttrycks även upplevelser av den personliga Gudsrelationen. Esbjörn berättar:

För det första ser jag, jag tycker själv att jag känner mer närhet till människor, alltså uppskattar mycket mer varje individ än jag gjorde innan. Och jag tycker själv också att jag har fått ett... närmare till Gud också. Jag tycker att jag har fått en mer närhet till Gud. Gud är närmare. Jag är fortfarande inte en person som springer i kyrkan varje söndag. På ett sätt så har jag kommit närmare Gud. Det känns väldigt... tryggare. Jag vet inte om dom har märkt så mycket på mig, min sambo och dom runt mig, men jag tycker själv att jag har ändrat mig mycket.

Andra uttrycker att det är något naturligt med personlig utveckling och inte så mycket som behöver sägas. Exempelvis säger Erik, "Man utvecklas väl så länge man lever, hela tiden egentligen. Så det är ingen ny erfarenhet för mig, såna här ställen".

Bjarne å sin sida tycker inte att han har förändrats som person sedan han började gå hit. Han säger att han är likadan som förr och lägger till, "Jag grubblar inte. Är mer empiriskt- naturvetenskapligt lagd". Bjarne tillägger att han inte är troende men att han har en andlig sida.

Andakten är en del av den struktur som präglar Zonen. Där utspelar sig samtal med kopplingar mellan livet och det man tror på. Exempelvis nämner Erik att:

Jag tycker det är trevligt" Jag tycker det är som dom sångerna innehåller ju så mycket. Det är ju likasom tankar och så, har jag.

Kajsa visar att hon målat om naglarna sedan sist då de var svarta. Nu har hon en hand med turkosblå naglar och den andra med gröna. ”De är som blommor”, säger hon och berättar att hon tycker om att måla och är med i målargruppen och att hon också gärna fotograferar ute i naturen. Flera av dem som kommer till Zonen berättar vad som hänt sedan man senast sågs. Rosa visar barnkläder som hon införskaffat och ska skicka till sitt barnbarn. Några passar på att visa upp nyinköpta saker eller bilder som tagits med mobilen. Nu visar en av kvinnorna vid ett annat bord sin kappa, nyss inköpt på en second-handbutik för Sara och de andra vid bordet. *(Fältanteckningar)*

Många är här i stort sett varje dag det är öppet och genom olika möten och samspel påverkar människor varandra genom att se och bekräfta varandra.

KAPITEL 5: DELAKTIGHET, GEMENSKAP OCH PLATS

I följande kapitel presenteras en teoretisk analys utifrån studiens centrala begrepp, delaktighet och gemenskap, där jag resonerar kring vad det kan innebära för personernas upplevelse av delaktighet och gemenskap. Underbegrepp till dessa är identitet, marginalisering, plats (third place) och nätverksband (tunna band) där begreppet plats framstår tydligast. Kapitlet innehåller två delar och binds ihop i en tredje del och begreppet plats.

Del 1 Delaktighetens olika dimensioner

Till grund för analysramen ligger olika aspekter av delaktighet kopplat till identitetsskapande på en bestämd plats. Utifrån teorier kring delaktighet, identitet och plats och i ett växelspel med empirin växer nya dimensioner fram i analysen. Delaktighet såsom att vara engagerad i en aktivitet eller till en plats samt i vilken utsträckning erbjudande om delaktighet föreligger, är en utgångspunkt i resonemanget. De fyra nya dimensionerna beskrivs nedan och handlar om 1) självbestämmande, egen kontroll och det oförutsedda, 2) att vara betydelsefull och tillhörighet, 3) jämlikhet och värdighet, 4) i dubbla världar och att vara den man är.

Självbestämmande

Den första dimensionen handlar om självbestämmande och egen kontroll och sker utifrån den enskildes initiativ och deltagande. Vilket innebär att gå till Zonen, samtala, delta i andakt och gruppverksamhet. En annan sida av denna dimension är det oförutsedda som sker och avser samspelet mellan individer och miljö. Det kan till exempel vara att sitta vid bordet och följa skeendet på platsen.

Delaktighet definieras i studien utifrån att ha inflytande, men även genom att delta på olika sätt. Delaktighet kan också innebära att ta del av (Svensk Ordbok). Ett av exemplen är den man som kommer till platsen, men som menar att han inte kommer dit för att möta någon.

Han sitter med ryggen mot väggen, jackan har han hängt på kroken som sitter på väggen intill. Ingen kan överrumpla honom och han har översikt av vad som händer i lokalen. Jag frågar om jag får slå mig ner eller om han vill sitta ensam. Han säger att det går bra. Han säger att han vill ha det lugnt. Jag frågar om hans upplevelse av Zonen som en mötesplats. ”Fast inte för mig, jag går bara hit. Jag äter och sitter här. Jag behöver inte möta någon”, säger han. (*Fältanteckningar*)

Dag gör sig beredd att gå. Tar på sig jackan och kepsen, men innan han går mot dörren gör han en lov förbi ett bord där det sitter en man. Han tittar på den andre, lyfter lite på kepsen och säger hejdå. Jag tänker på det han sagt tidigare om att han inte kommer hit för att träffa någon. (*Fältanteckningar*)

I sammanhanget blir Dag på något sätt delaktig. I detta fall skulle kopplingar kunna göras till det oförutsedda som sker på platsen. Dag blir en del av den rörelse och det sociala samspel som sker mellan människorna på Zonen och dras även in i det, utan att själv ha tagit något initiativ, till exempel då någon sätter sig vid hans bord. Initiativet har han tagit då han valde

att gå till platsen men samtidigt blir han en del av det oförutsedda som sker. Vid ett tillfälle då han är på väg att gå tydliggörs en form av delaktighet då han går fram till en man som sitter vid ett annat bord, lyfter lite på kepsen och säger hej. Ett sätt att delta är även genom att sitta med och lyssna till sången och musiken vilket skulle kunna jämföras med minimal delaktighet genom att deltagandet inte förutsätter inflytande. Det vill säga, det handlar om möjligheten att uppleva en tillhörighet utan att vara direkt engagerad.

Delaktigheten i samspelet med omgivningen genom samtalen mellan gästerna vid borden i lokalen och samtalen med personal och volontärer kan sägas visa på det oförutsedda som kan ske men där även det förutsedda och kända finns som att besökarna efter hand lär känna personalen och varandra.

Kursverksamheten ger möjlighet till delaktighet genom kreativt skapande med musik, färg eller lera. I den mindre gruppen blir deltagarna tvungna att samspela mer än i den större gruppen och det öppnare sammanhanget i caféet där man kan välja att hålla sig mer vid sidan om. Ett försök till förståelse och beskrivning av vad som sker i den lilla gruppen kan sägas vara att delaktighet kan ses som att själv ha kontroll genom deltagarens eget val, engagemang och deltagande i gruppen och samtidigt mötet med det oförutsedda, genom samspelet med övriga i gruppen och platsen, den fysiska miljön. I den lilla gruppen blir var och ens problematik tydligare när det handlar om att göra något tillsammans. Ett exempel återges i intervjun med Erik där en kvinna påverkar gruppen genom sitt beteende och det upplevs turbulent i gruppen. Utifrån Jenkins (2008) kan interaktionen i gruppen genom ständiga förhandlingar kring menings-skiljaktigheter och överenskommelser vara betydelsefulla och påverka den egna identiteten. Vilken betydelse delaktighet har för identitetsskapandet återkommer jag till senare.

Att vara betydelsefull

Den andra dimensionen handlar om att vara betydelsefull genom en upplevelse av acceptande, ömsesidighet och tillhörighet. Detta visar sig genom att delta i grupper, våga påverka, medverka med sång, musik, föredrag m.m. En annan del av dimensionen är att uppleva tillhörighet utan att vara engagerad. Det visar sig i en låg grad av deltagande och engagemang genom korta besök och att komma endast för att äta.

På Zonen finns många möjligheter till maximal delaktighet just genom sången, musiken och i samband med andakten då det ofta utspelas ett samtal mellan den som leder andakten och övriga vilket är ett exempel på inflytande vilket också kan bidra till en upplevelse av att vara betydelsefull. Vilket åskådliggörs i exemplet:

Det blir ett samtal mellan Staffan och flera som deltar i andakten. Staffan ställer frågor och det blir en dialog. Frans som jag träffat nyss på bussterminalen har anslutit sig. Han blir ganska snart indragen i samtalet och det verkar inte vara ovant för honom att det är så. Staffan säger att vi ska få lyssna till Kajsa som ska läsa herdepsalmen. Hon ställer sig framför altaret och läser utantill hela herdepsalmen. Hon ser väldigt lycklig ut. Staffan pratar vidare och Lillemor flikar in när det är något som behöver förtydligas eller utredas lite mer. När det är dags för bön är det flera som kommer med förslag på vad

vi ska be för. Avslutningsvis ställer vi oss i en ring, tar varandra i händerna och ber tillsammans väl-signelsen. Alla i rummet är med. Lillemor säger att Danne kan sjunga en sång och det gör han. Därefter vill hon att Danne ska sjunga favoritsången, en sång som verkar återkomma vid de flesta andakter. Alla sjunger med efter förmåga och vilja. (*Fältanteckningar*)

En upplevelse av att vara betydelsefull framträder även i arbetsgruppen och verksamhetsgrup- perna där en ömsesidighet och acceptans från omgivningen ger en upplevelse av tillhörighet. Utifrån ett resonemang om subjektiv delaktighet handlar det om den enskildes upplevelse av delaktighet, att bli hörd, att få delta och att kunna påverka och det är något som blir tydligt när Kajsa läser herdepsalmen. Kopplat till den nya dimensionen framträder ett respektfullt och värdigt bemötande som betydelsefullt. Här framstår i resultatet möjligheten att vara den man är, komma som man är, som betydelsefull och därigenom ges utrymme för varandras olikhet- er. Berglund (2000) menar att människors möten kan få konsekvenser på så sätt att det hos den enskilde skapas goda skäl till förändring av livsstil. Mårtens liv har (enligt egen utsago) fått en annan inriktning genom mötet med personer som arbetar på Zonen och som haft tilltro till hans förmågor. Att mötas av tilltro och tillit från omgivningen och kunna bygga upp ett förtroende på kort tid värderas högt av Mårten och blir en stark drivkraft och motivation att inte dricka. Detta kan ses som ett exempel på hur delaktighet kan vara en förutsättning för identitetsskapandet och som enligt Mårten även stärkt självkänslan. Mårten, som är med i en arbetsgrupp, berättar att när man gör något praktiskt tillsammans blir det lättare att prata om viktiga saker.

Delaktigheten påverkas också av hur stort modet är att sticka ut, våga påverka och ibland vara beredd att ta en konflikt och här menar Erik att han egentligen inte är beredd att hamna i detta utan hellre överlåter åt andra att agera.

Och som nu då jag la mig i lite grann men egentligen vill jag inte bli delaktig. Jag tycker att det är rätt jobbigt när man ska börja ha inflytande och så för då är det ju det att det alltid är konflikt mellan män- niskor. Fast nu la jag mig i lite grann.

Erik konstaterar att han faktiskt lade sig i fast han inte ville och här framträder bilden av plat- sen som betydelsefull för att pröva olika sätt att vara delaktig, även de som kan kännas ovana och kanske lite skrämmande. Frågor som kan ställas är vilken inverkan självkänsla och upple- velse av tillit har för att delaktighet ska vara möjlig. Att påverka verksamheten genom att säga vad man tycker och ge förslag på förändringar kan enligt Molin (2004) sägas handla om max- imal delaktighet där ömsesidighet och acceptans är bärande delar.

Jämlikhet - möjligheter och svårigheter

Den tredje dimensionen handlar om jämlikhet genom allas lika rättigheter vilket betyder att alla har tillträde till den öppna caféverksamheten och att delta i måltiderna. En annan aspekt är värdighet som inbegriper den enskildes upplevelse och visar sig genom de många berättel- ser om att bli respekterad och väl bemött.

Möjligheter till delaktighet utifrån jämlikhet skulle kunna ses som att alla har tillträde till mötesplatsen oavsett vem man är och vilken bakgrund man har. Ett hinder att delta kan dock ses utifrån ett tillgänglighetsperspektiv. Ett exempel är den man jag möter på bussterminalen, som är rullstolsburen och som säger att det är krångligt att ta sig in på grund av de höga trappstegen. För den som är exempelvis rullstolsburen existerar inte möjligheten och därmed också upplevelsen till delaktighet genom att entrén till lokalen inte handikappanpassats. Ett annat hinder för delaktighet som framträder i studien är ”dagsformen” hos de personer som besöker Zonen. För den som är alltför påverkad av alkohol, andra droger eller läkemedel fungerar det inte att vara med i en skapande grupp eller att vara en del i ett arbetslag. Detta kan få konsekvenser i form av minimal delaktighet eller ingen delaktighet alls. Andra hinder handlar om att inte våga ”vad ska kompisarna säga”, och om en rädsla för beroende och kontroll.

Ännu ett hinder för delaktighet kan vara huruvida rollfördelningen, där volontärerna och personalen utför vissa bestämda uppgifter, blir alltför fast och därmed inte ger utrymme för gästernas möjligheter till delaktighet. Hur fördelningen mellan de ideella medarbetarna, volontärerna, anställda och gäster sker verkar för det mesta ganska tydligt, men i samband med ett av de återgivna observationstillfällena då en äldre man verkar vara inriktad på att göra en uppgift, att ringa i klockan, men inte får möjlighet, framskyftar en viss otydlighet där volontär ställs mot gäst. Detta kan kopplas till hur något oförutsett som händer och samspelet med andra och omgivningen spelar roll. Molin (2004) framhåller att en förutsättning för delaktighet är att det sker utifrån den enskildes egen vilja och initiativ, men även utifrån att det från arrangörens sida ges möjlighet till delaktighet. Delaktighet i form av praktiska uppgifter framgår i resultatet bland annat som att måla, hålla ett föredrag eller musicera. Mårten som är gäst ibland men som också har blivit ideell medarbetare och en viktig del i arbetslaget påpekar att det ges möjligheter att vara med och göra saker och även påverka det praktiska arbetet och menar att det också till viss del är upp till den enskilde att ta initiativ. En tydlig bild av delaktighet i caféet är att var och en serverar sig själv genom att hämta sin mat och det man behöver. Flera faktorer behöver således samverka för att delaktighet ska uppnås. Dels att det erbjuds möjlighet samtidigt som den enskilde behöver uttrycka en vilja att vara delaktig.

Ytterligare ett hinder att vara delaktig kan vara att de ideella eller anställda medarbetarna ser sig enbart som hjälpare och inte har förväntningar på, eller ger möjlighet för den gäst som också vill vara delaktig. Det handlar inte bara om att praktiskt kunna delta utan också om hur man blir sedd och bemött. Erik uttrycker i intervjun upplevelsen av att det kan finnas underliggande attityder av att de som kommer ses som ”stackare”. Många uttrycker att det är ett gott bemötande som grundas i respekt för varandra.

I dubbla världar

Den fjärde dimensionen handlar om att vara delaktig och tillhörig i dubbla världar, att vara den man är och om olikhet. Symboler, språk, normer och värderingar är här det karaktäristiska och visas i studien genom umgänge i olika grupper och uppdelning vid olika bord. I den fjärde dimensionen framträder kopplingen mellan delaktighet och identitetsskapande.

Att ha tillhört en grupp och sedan, efter att ha förändrat sitt liv genom att sluta använda droger och alkohol tillhöra en annan grupp hanteras på olika sätt. Hur ska man förhålla sig till dem som man tidigare ständigt umgicks med och hur fungerar det i en ny gemenskap? Mårten visar på ett sätt att hantera detta genom att på olika sätt fortsätta umgås med den grupp han tidigare tillhört och samtidigt finnas med i en ny gemenskap.

Det är kul att komma dit ner (bussterminalen) och träffa dom i vilket läge det än är. Så det kommer alltid upp en massa frågor. Ja det är häftigt. Därnere kan dom med på ett annat sätt. Här blir det väl. Ja dom kanske pratar, men det är så olika, man kan inte säga rätt av här, olika dagar, hur folk mår.

Många... dom är inte frälsta så det är många av dom som inte kan med att sitta kvar, om du förstår vad jag menar. Vad som höll mig borta då, om jag får säga det. Vad som höll mig borta under så många år från att bli frälst var ju att, vad ska mina polare säga?

Den egna identiteten och tillhörigheten till de gamla kompisarna och de nya kontakterna i arbetslaget på Zonen innebär att han försöker få båda delarna, i sitt liv, att passa med varandra. Detta skulle kunna jämföras med Erikssons (2004) resonemang kring dubbla gemenskaper i samhället och i familjen, där hon skriver om att leva i annan kultur än västerländsk och samtidigt vara en del av samhället. Den enskilde konfronteras med frågor kring vilka värderingar som ska följas och om det går att tillhöra båda gemenskaperna. Blir det då en kluvenhet för den enskilde? Hur det är att ha tillhört en social värld med dess riter, språk och värderingar och där flera har det gemensamt att vara beroende av alkohol och droger och sedan komma in i en annan värld med annat språk och andra värderingar kan anas i samtalen på Zonen. Samtidigt beskriver Mårten att han vill finnas i båda dessa världar och som Biernecki (i Svensson 1996) uttrycker det, de olika världarna betyder olika mycket vilket skulle kunna uppfattas som att den ena världen inte behöver utesluta den andra.

För andra, som inte lika tydligt som Mårten, tagit avstånd från ett liv med alkohol och droger kan besöket på Zonen vara mer flyktigt. Utifrån Svenssons (1996) resonemang om att den sociala identiteten formas i den sociala världen där vi känner hemhörighet kan flera av personerna i studien sägas ha en hemhörighet till kamratgänget och andra platser där man möts och att deras sociala världar omfattar fler än den sociala värld som erbjuds på Zonen. Mårten menar att många av hans kompisar är rädda för att om man uppehåller sig för länge på Zonen så finns risk att de uppfattas som frälsta vilket kan bidra till att några hellre håller sig i marginalen. Här kan grupptillhörigheten bli ett hinder vilket får till följd att delaktigheten i meningen att tillhöra en arbetsgrupp och därigenom utveckla sina förmågor går förlorad. Upplevelsen är att det är enklare och friare att prata om hur livet ter sig och tankar kring tro på bussterminalen. Där riskerar man inte att förknippas med att tillhöra en kristen gemenskap. Bjarne menar dock att till Zonen ”kan man komma oavsett tro” och att man blir respekterad oberoende av vad man tror på eller inte tror på.

Zonen och människorna där, finns i Mårtens tankar även de dagar han inte vistas där. Det kan sägas beskriva tillhörigheten till en social värld eller gemenskap som signalerar både förväntningar och uppskattning men kanske även krav. På samma sätt som Grundvall (2005) beskri-

ver bikerns beroende och oberoende i klubben kan det sägas framträda även i gemenskapen på Zonen. Vidare resonemang kring gemenskap görs senare i kapitlet.

Ett annat exempel är den äldre mannen som ofta besöker Zonen och som uttrycker att han trivs med samvaron där. ”Men vår dotter tyckte inte att vi skulle gå hit”, säger han. ”Inte tillsammans med dom där, men vi tyckte om att gå hit”, säger han. Mannen uttrycker en ambivalens mellan att å ena sidan trivas med att gå till och vara på Zonen samtidigt som dottern uttryckt att hon inte tyckte att det var ett passande ställe för honom. Platsen ses av vissa i omgivningen som en plats för personer som har missbruk eller psykisk ohälsa medan det i studien kan ses handla om en plats dit även en del äldre personer gärna kommer. Mannens berättelse kan jämföras med Shibutanis (i Svensson 1996) definition, där en social värld skiljer ”vi” från ”andra” genom språk, normer och värderingar. Den äldre mannens upplevelse stämde inte överens med dotterns bild av vilka som förknippades med platsen.

Att vara den man är – olikhet

Kajsa visar att hon målat om naglarna sedan sist då de var svarta. Nu har hon en hand med turkosblå naglar och den andra med gröna. ”De är som blommor”, säger hon och berättar att hon tycker om att måla och är med i målargruppen och att hon också gärna fotograferar ute i naturen. Flera av dem som kommer till Zonen berättar vad som hänt sedan man senast sågs. Rosa visar barnkläder som hon införskaffat och ska skicka till sitt barnbarn. Några passar på att visa upp nyinköpta saker eller bilder som tagits med mobilen. Nu visar en av kvinnorna vid ett annat bord sin kapp, nyss inköpt på en second-handbutik för Sara och de andra vid bordet. (*Fältanteckningar*)

Att vistas på Zonen handlar också om att visa vem man är, bli sedd och få bekräftelse. Ovanstående exempel speglar några av alla de situationer av interaktion som sker på platsen. Rosa tar alltid vara på tillfället att berätta något hon gjort, något hon ska göra eller be om råd i olika frågor, om hon ska färga eller klippa håret eller på annat sätt förändra sin frisyr. Kajsa visar de bilder hon tagit ute i naturen eller foton på tavlor hon målat. Här kan kopplingar göras till Berglund (2000) som menar att människor genom interaktion med andra blir till som personlighet och samhällsindivid. Kan det vara så att hemkänslan och att det är en trygg plats bidrar till att identitetsskapandet kan ske i egen takt?

Det som framkommer är att den upplevda tryggheten och känslan av frihet bottnar i att människor visar sig för varandra som dem de är. Eriks sätt att uttrycka det är följande: ”eftersom dom som kommer hit är dom de är, och att det är, det är ju lättare att prata direkt med folk. Det är inte så mycket skyddsbetående” säger något om att identitetsmarkörer som utbildning, arbete, socialt umgänge, prylar eller statussymboler blir mindre viktigt att försvara eller tvingas leva upp till. Erik vidareutvecklar detta genom att lyfta fram att ”här pratar man om andra saker än annars” och ger exempel som ”heminredning, statusprylar och konsumtion”. Detta kan ses utifrån det Madsen (2006) kallar konsumentgemenskaper där det gemensamma innehållet handlar om konsumtion av upplevelser, livsstilar och symbolvaror som kopplas till den identitet som skapas av individen. Dessa, menar Madsen, är flyktiga gemenskaper.

Del 2 Gemenskapens olika dimensioner

Utifrån begreppet gemenskap kopplat till denna studie kan frågor ställas kring om det finns någon gemensam definition av ordets innebörd utifrån dem som besöker Zonen. Vilken form av gemenskap handlar det om? Begreppet används genomgående i alla kyrkliga sammanhang, men det är också intressant att reflektera över hur det används i övrigt i samhället idag. Eriks-sons (2004) frågor kring vad som är grundläggande i gemenskapen, om det finns gemensamma värden och om man kan tillhöra flera gemenskaper med olika värden och Blåders (2008) tankefigur utifrån en gemenskap präglad av öppenhet och mångfald respektive en gemenskap präglad av tydlighet utgör en resonansbotten. Kring begreppet uppstår också frågor kring, om den genom att vissa får del av gemenskapen utesluter andra. Hur vårt behov av olika gemenskaper ser ut kan också variera mellan individer och även variera från en tid till en annan. Utifrån teorier kring gemenskap och nätverksband och i ett växelspel med empirin växer nya dimensioner fram i analysen vilka jag kallar gästfrihetens gemenskap, växandets gemenskap, jag – du gemenskap och handlingens gemenskap.

Gästfrihetens gemenskap

Den första dimensionen, gästfrihetens gemenskap handlar om ömsesidighet, socialt erkännande och solidaritet och innebär det gemensamma i att äta, att olika människor kommer och att människor har lika behov.

Det samtalas runt om i lokalen och den berättelse jag lyssnar till blandas med alla andra samtal till ett ljudkluster där inget samtal går att urskilja. Stämningen känns väldigt avslappnad. Det verkar OK att sitta själv eller tillsammans, att prata eller inte prata, att vara ledsen eller glad. Två män är djupt koncentrerade på att äta och pratar inte mycket med varandra. Efter en stund hämtar de båda männen mer frukost och sitter sedan och äter och konverserar. Den värsta hungern är stillad och nu ger de sig tid att prata med varandra. *(Fältanteckningar)*

En gemenskapsfrämjande aspekt på platsen är måltidens betydelse. Utifrån studiens empiri framträder en bild av en gästfrihetens och generositetens gemenskap. Människor möts kring något som är gemensamt för alla, behovet av mat, däri är vi lika oavsett livssituation. Gästfrihetens gemenskap kan också ses i nattvarden, mässan som sker en dag i veckan på Zonen, som blir en handling med en utvidgning och fördjupning av gemenskapen kring bordet som påminner deltagarna om delaktigheten och gemenskapen i Kristus, även om de är många och olika. Bordets gemenskap kan jämföras med det som Blåder (2008) beskriver som en gemenskap präglad av öppenhet vilket innebär utrymme för mångfald, olikhet och likhet. Ett exempel är Erik som när han kommer ofta slår sig ner med sin mattallrik vid olika bord och olika människor.

Det roliga är att man, som jag då, går och sätter sig vid olika bord och pratar med olika människor, så jag går runt där. Ja det är intressant alltså. Det är roligt också”.

Jämförelser kan göras med innebörden i måltidsgemenskapen under antiken (Nordstokke 2010) där bordets gemenskap också betydde vänskap, ömsesidigt socialt erkännande och solidaritet. Måltidsgemenskap är något som är grunden för verksamheten i studien och i intervjuvaren framgår att ett av måltidens syften är att skingra ensamhet och att samtalen är en viktig del. En annan är möjligheten för den som inte har egna resurser eller tillgång till eget kök för att laga mat eller saknar bostad, att få äta lagad mat till en låg kostnad.

Växandets gemenskap

Den andra dimensionen, växandets gemenskap handlar om vilken mening, betydelse och gemensamma värderingar som uttrycks i gemenskapen. Exempel på dessa är reglerna i trappan och texten på skylten utanför och på hemsidan.

Växandets gemenskap kan på Zonen sägas bygga på en kristen värdegrund med ett diakonalt förhållningssätt. Vilket i sin tur bidrar till deltagarnas meningsskapande på platsen. De kulturella värderingarna bildar den ram som bidrar till de individuella upplevelsernas betydelse. Esbjörns beskrivning åskådliggör vad det handlar om:

Jag tycker inte om dom sekter som försöker lura folk för pengar och ska försöka utnyttja folk. Då tycker jag det blir fel med kristendomen. Men kristna platser som accepterar alla och ser alla lika och försöker att inte pracka..., du känner inte att nej här är det en religiös plats, nu måste man vara jätterelegiös för att gå in..... För mig betyder det att du behöver inte ha kavaj för att komma hit. Är du smutsig i kläderna och inte kanske välkommen nån annanstans, typ caféerna eller gatuköken eller restauranger, så kan du ändå få komma hit och du behöver inte skämmas för att du ser ut som du gör. Du är välkommen. Du blir tagen omhand, folk pratar med dig, du får mat. Så ser jag på det i alla fall.

Utifrån studiens resultat framstår en växandets gemenskap. Ett växande som sker av sig själv, automatiskt, och där gemensamma värderingar formas av dem som besöker platsen. Dessa värden växer fram genom samtalen och genom att deltagarna alltmer lär känna varandra. Utifrån likhet kan andakten sägas utgöra en grund i en värdegemenskap. Andaktens existentiella dimension kan genom samtalet och sångerna sägas beröra människors innersta tankar och längtan. Erik nämner i intervjun att ”dom sångerna innehåller ju så mycket. Det är ju liksom tankar och så”. Sångerna och samtalen i andakten kan tillsammans med bordets och gästfrihetens gemenskap utgöra plattformar där den gemensamma värdegrunden skapas och utvecklas tillsammans. Växandets gemenskap kan också utvecklas till en erkännandets gemenskap grundad i en respekt för varandras olikhet.

Erikssons (2004) frågor kring betydelsen av bestämda värden och varifrån dessa kommer är också relevanta utifrån att det i resultatet framskyntar att det finns en uppdelning på platsen. Erik säger: ”Ibland kan det ju bli så att nån går mellan, ja det är till och med många, som går mellan, men för det mesta är det uppdelat..., den är inte absolut..., ibland är det svårt att veta.” Vad krävs för att gränser ska brytas? Handlar det om vissa personer som länkar emellan eller nyfikenhet och intresse för andra? Upplevelsen, att det skulle vara en gräns i lokalen, kan förstås utifrån att det finns olika kategorier och grupp tillhörigheter. Grundvall (2005) pekar på betydelsen av språket för den sociala identiteten och känslan av tillhörighet till gemenskapen.

Deltagarnas kännedom om varandras liv framstår också som grundläggande. Den uppdelning som ibland upplevs på Zonen kan beskrivas utifrån vilket språk som används, gemensamma värderingar och hur väl gästerna känner varandra.

Går det att tala om en gemenskap om det finns grupperingar där vissa alltid väljer att sitta med samma personer. Kopplat till Madsen (2006) finns en spänning i värdegemenskapen mellan trygghet och stabilitet och frihet och förändring. Det som Erik uttrycker som en osynlig gräns kan ses som en rörlig gräns där de beroende på antalet gäster och skiftande tidpunkter för besöket kan se olika ut. Gränsen eller uppdelningen kan ses som uttryck för trygghet och tillhörighet till vissa personer samtidigt som platsen öppnar för möjligheten att i samband med vissa besök hamna vid samma bord eller i närheten av någon som man vanligtvis inte träffar eller umgås med. Ringsby Jansson (2002) menar att genom att olika människor möts som annars inte skulle ha mötts så utvecklas, skapas något nytt som annars inte skulle ha blivit. Vidare hävdar hon att platser för naturliga möten människor emellan kan främja acceptansen för varandras olikheter och utveckla en känsla av tillhörighet i samhället. Här kan resonemanget även kopplas till det som Säfström i Blåder (2008) menar handlar om en gemenskap där olikheter och skillnader är respekterade och skyddade samt Blåders definition av en gemenskap präglad av öppenhet. Utifrån denna studie skulle en sådan plats kunna kallas en frizon.

Jag – du gemenskap

Den tredje dimensionen, ”jag – du gemenskap”, handlar om sociala band och deltagande och visar sig genom möjligheten att träffa kompisar och genom att både vara beroende och oberoende i gemenskapen.

”Jag – du gemenskapen” handlar om den sociala dimensionen och deltagande vilket skulle kunna belysa besökarnas upplevelse av tillhörighet till platsen och till de andra som kommer dit, personal, volontärer och gäster. Betoningen av deltagande kan jämföras med det tidigare resonemanget utifrån begreppet delaktighet. Här kan paralleller även dras till gesellschaft där deltagarna delar vissa levnadsomständigheter med varandra. Samtidigt som de ser ganska olika ut. I tillhörighetsgemenskapen handlar det om att följa samma strukturer och normer vilket på Zonen tar form genom de gemensamma regler som finns uppsatta på väggen i trappan.

Betydelsen av den sociala dimensionen, vilken jag valt att kalla en ”jag - du gemenskap”, en gemenskap som komplement eller ersättning till släkt och vänner framkommer också i resultatet när Erik säger ”Jag har ju ingen släkt här”. Här framträder möjligheten till framväxten av tunna band vilket jag återkommer till i ett senare avsnitt. De sociala banden präglas i tillhörighetsgemenskapen av att vara starka samtidigt som de inte får utesluta deltagande i andra gemenskaper. Här finns en spänning mellan oberoende och beroende vilket kan jämföras med bikerklubben (Grundvall 2005) som är en gemenskap som präglas av beroende till andra. Samtidigt kan Zonen utifrån att vara en form av tredje plats erbjuda en kravlös samvaro. Ett exempel på beroende och självständighet framkommer i Mårtens uttalande:

Dom håller väl, det gör dom väl kanske inte över alla, men dom håller väl en viss koll, inte så att jag känner mig kontrollerad, men att jag får reda på att dom finns här om jag vill... man kan ju säga att när jag inte är här så finns ju Zonen i skallen minst tio gånger om dagen”.

Tillhörigheten till flera gemenskaper har samband med sociala världar och identitet som be-lystes tidigare. Det som framkommer i studien är att mötesplatsen är som ett ställe där man inte behöver vara rädd utan kan känna sig trygg. Andreas berättar att det är bra att det finns två parter och Erik talar om att människorna på Zonen inte har något skydds beteende. Vad vill detta säga? Är det så att många har en livssituation som kräver vaksamhet och försiktighet. Gemenskaper man tillhör har olika regler, normer och värderingar. Samhället har sina och blir tydliga i mötet med företrädare för myndigheter. Andreas vill, med tanke på sin funktionsned-sättning inte hamna i konflikter med andra som kan vara svåra att lösa och känner sig lugn på Zonen. Jämförelser kan göras med Schibutani (i Svensson 1996) som menar att individers sociala identitet är beroende av en värld med ordning och rutiner där denne kan känna sig lugn och trygg och bli någon.

Tillhörigheten till flera gemenskaper kan även handla om hur den enskilde uppfattar sitt medborgarskap i ett samhällsperspektiv. Kan en tillhörighet i gemenskapen på Zonen rusta den enskilde att upptäcka och se sina egna personliga resurser att delta i samhället utifrån sitt medborgarskap? Samtalen vid borden som är en viktig del av samvaron på Zonen där det enligt Mårten inte finns någon gräns för vad samtalen kan innehålla utgör en utgångspunkt:

Allt. Det som är vanligt är, många som mår dåligt bråkar med försäkringskassan, soc. och arbetsför-medlingen, förtvivlan och känner sig bara överkörda och mina polare då, som missbrukarna som vill lägga av kanske eller vill.., vad som helst, kärleksproblem, skilsmässor, problem med umgängesrätt med ungar. Allt. Det finns ingen gräns. Men så är det väl så att det är väl hur väl man lär känna varandra. Man går inte och pratar med vem som helst om skilsmässan eller om det är jobbigt med kärringen eller.., det gör man inte.

Zonen kan här vara en plats där samtalen blir ett första steg att se de egna resurserna och möj-ligheterna och därigenom förstärka självkänslan och även få det stöd som kan behövas för att delta i samhällsgemenskapen.

Handlingens gemenskap

Den fjärde dimensionen, handlingens gemenskap handlar om att få en gemensam aktivitet att fungera och genom denna kan ömsesidig hjälp utvecklas. Forskningsexempel är arbetsgrup-pens uppgifter.

I handlingens gemenskap samlas deltagarna kring ett gemensamt innehåll som kan vara ex-empelvis en arbetsgrupp, en musikgrupp eller en keramikgrupp. Eriks beskrivning av vad som händer i den lilla gruppen kan ses som ett exempel på en gemenskap präglad av tydlighet kring en aktivitet eller handling. Här finns en bestämd inriktning på kreativt skapande där förutsättningarna för att delta är olika i jämförelse med allas möjlighet att delta vid måltiden. I

arbetsgruppen, där Mårten vistas berättar han att han gör ideella insatser vilket förutsätter att den enskilde har förmåga att utföra ett praktiskt arbete och säger:

...men det blir så otvingat på nåt sätt om man har någonting att sätta i händerna när man står och pratar samtidigt så då kan man få folk och öppna sig på ett sätt som dom inte själv trodde att dom skulle göra. Det blir bara i situationen, man bara kommer in på det.

Här kan kopplingar göras till Christiansens och Hohmens (2002) resonemang, att det utvecklas en ömsesidig hjälpsamhet mellan deltagarna som konsekvens av gemensamt fokus på att aktiviteten ska fungera vilket i ett vidare sammanhang kan betyda nya nätverkskontakter.

Uppdelningen vid förberedelserna och serverandet av maten mellan volontärer, anställda och gäster kan också ses vara präglad av tydlighet och gemensam inriktning. Gemenskapen i andakten och mässan har också tydligt fokus och sker i samma lokal som måltiden och kan i observationerna ses inbegripa dels en grupp som gärna sitter i halvcirkeln nära altaret och dels personer som väljer att sitta kvar vid borden. Huruvida de personer som sitter utspridda i lokalen uppfattas vara med i andaktsgemenskapen kan uppfattas olika beroende på hur den som leder andakten interagerar med personerna i rummet eller hur de vill delta.

Del 3 Platsen - en möjlighet

Genom analysen utifrån de olika dimensionerna av delaktighet och gemenskap framträder en överbryggande dimension som knyter ihop de båda begreppen som handlar om att vara engagerad till en plats och att vara Zonare. Vilken handlar om att det är kravlöst att komma och gå som man vill och en upplevelse av delad identitet kopplad till en plats. Den innebär en känsla av hemhörighet och tillhörighet, och platsen som en del av det vardagliga livet.

Utifrån olika dimensioner av gemenskap framträder en bild av gemenskap kopplad till en generositet människor emellan i måltiden, men också genom ett fundamentalt behov av socialt liv och samtal med andra utifrån både likhet och olikhet, vilken jag kallat en gästfrihetens gemenskap. På Zonen blir samtliga dimensioner tydliga, men bordets gemenskap och upplevelsen av en delad identitet med anknytning till en plats, det jag kallar att vara ”Zonare”, har vuxit fram ur empirin och är den dimension som tydligast skapar gemenskapen. Att vara Zonare innebär en generositet för andra att komma.

Några personer kommer till Zonen för att träffa andra människor mer förutsättningslöst medan andra har stämt träff med någon eller några. I många fall vet man att de andra kommer att vara där, för det är där man träffas och några överenskommelser om att ses innan behövs inte. (Jfr. Andersson 2002). Det handlar om den tysta överenskommelsen och kan ses även i denna studie. Två exempel belyser olika förväntningar hos dem som besöker Zonen.

Hon har placerat sin väska och sin jacka på stolar runt omkring och mitt emot för att markera att någon annan ska sitta där. Efter en stund börjar hon flytta sin tallrik, mugg, väska och kapp till de platser, de just lämnat. Hon säger att hon brukar sitta där men att det var upptaget när hon kom. (*Fältanteckningar*)

Det blir tydligt att hon väntar på någon annan. Dessutom är det denna morgon så att några andra, varav tre av dem är där för första gången, har satt sig på de platser där hon och hennes vänner brukar sitta. Hon markerar sin närvaro genom att placera ut sina saker och väntar på att de platser hon egentligen vill ha ska bli lediga. Hon vill synas men ändå inte. Erik uttrycker sig så här:

Ja det är väl vissa som jag har börjat prata mer med men jag pratar med.. det är inte så fast, det är inte så fastlåst. Jag pratar med, jag kan gärna prata med nya som kommer hit. Det kommer ju hit människor lite till och från som egentligen inte är så vanliga här som bara dyker upp. Ja, det är intressant alltså. Det är roligt också.

Förväntningarna på vad besöket på Zonen ska medföra är lika på det sättet att både kvinnan och Erik ser fram emot att träffa någon där men olika på det sättet att kvinnan vet vilka hon kommer att möta medan Erik är öppen för nya intressanta samtal och kontakter.

Kajsa och Lillemor kan sägas båda ha anknytning till platsen. Kajsa genom att tillbringa mycket av sin tid på platsen och Lillemor som på ett tydligt sätt uttrycker att den känns som ett hem, nästan.

Frizon

Jag får inte sitta ensam särskilt länge förrän Kajsa kommer med sin kaffekopp och sätter sig vid mitt bord. ”Jag ska bara hämta filten”, säger Kajsa. Hon kommer tillbaka med en hopvikt flispläd som hon lägger på stolen och sätter sig på. Hon berättar att hon har den med när hon sitter ute och beskriver hur hon både kan sitta på den och sno den runt kroppen för att få värme. Kajsa trivs inte i sitt boende och tillbringar den mesta tiden ute på andra platser. Hon börjar genast beklaga sig över hur illa hon blir behandlad av alla på gruppboendet. Hon säger att hon inte vill vara hemma och att hon inte vill gå hem senare heller. (*Fältanteckningar*)

Upplevelsen av att det är en plats att komma till och känna hemhörighet till återkommer i berättelserna och mötet med Kajsa visar på detta. Molins (2004) tal om att vara engagerad till en bestämd plats och att det också uttrycker en identitet får här betydelse. Kajsa kommer till Zonen i stort sett varje dag det är öppet. Flispläden som hon har med sig, som hon kan sitta på eller sno om sig och hennes rejäla vinterklädsel visar tydligt att hon tillbringar mycket av sin tid utomhus och hon känner väl till flera allmänna platser. Ringsby Jansson (2002) visar i sin studie på betydelsen av frizoner för vissa personer som bor på gruppboenden och deras upplevelse av frihet att skapa kontakter med människor på offentliga platser. Precis så är det även för Kajsa för vilken Zonen blir en plats som kan ses som komplement till eller ersättning till att visats den mesta tiden i boendet. Friheten att komma och gå som man vill är viktig samtidigt som möjligheten att stanna så länge man vill har betydelse.

Att platsen fungerar som ett café, matservering bidrar till upplevelsen av att den är en offentlig plats där ingen har mer eller mindre tillträde än någon annan. Betalning sker vid dörren och det står en hög bardisk till vänster där alla hämtar mat vilket gör det tydligt att det är ett café, en offentlig plats, med en uppdelning mellan personal/volontärer och gäster. Ingen välkomnar vid dörren eller utmärker sig mer för att vara värd (Jfr. Oldenburg 1999). Samtidigt signalerar den rörelse som finns i rummet, när vissa gäster rör sig mellan borden för att prata med andra gäster och ibland volontärer och personal, om att platsen är något mer. Eller som en av besökarna säger, ”En zon, Zonen - eller en plats, en ovanlig plats. Men det är ju en restaurang. Men det är ju mer än det”. Mötesplatsen kan inte sägas vara ett renodlat exempel på en ”tredje plats” utifrån Oldenburgs (1999) definition, men det finns vissa karaktäristiska drag som sammanfaller. På vilket annat sätt kan mötesplatsen definieras? Platsen kan inte likställas med definitionen av en offentlig plats och inte heller med det Ringsby Jansson (2002) kallar formellt organiserad verksamhet utan består av en blandning av de båda definitionerna vilket skulle kunna kallas en halvoffentlig plats. Ett begrepp som kan prövas är att kalla platsen, en frizon där deltagarna har ett engagemang till platsen. Här kan jämförelser göras med Erikssons definition av gemenskap utifrån upplevelsen av en delad identitet med anknytning till en plats och jag återkommer till detta senare i detta kapitel.

Den hemlika arenan och värdskapet

För den som vill blir platsen något av en hemlik arena där vardagen levs. Platsens betydelse för hemhörighetskänslan där den som vill kan fira sin födelsedag med tårta till alla som kommer. För den som är bostadslös blir Zonen som ett vardagsrum att vistas i och där det finns möjlighet till dusch och tvätt, en hemliknande miljö med lugn och enkelhet. Platsen får olika funktioner för de olika besökarna. Här kan Liljas (1999) resonemang om den fysiska omgivningens betydelse för identitetsskapande och sambandet mellan det yttre rummet, platsen och människans upplevelse av att vara respekterad och därmed få sin självkänsla stärkt vara relevant.

I resultatet är inte personalen på platsen framträdande, samtidigt som de utgör en garant för en struktur och att regler efterlevs. Värdskapet är inte framträdande utan det är gästerna som bidrar till att forma platsen och intervjupersonerna upplever en delaktighet som ger möjlighet att påverka det som sker på platsen. Detta kan jämföras med Oldenburg (1999) som menar att de regelbundna besökarna sätter sin prägel på the third place.

Allmänna platser som torg, bussterminaler och tågstationer är offentliga platser där det inte kostar något att träffas och där det inte förutsätts konsumtion. Umgänget och samvaron är här det centrala. Samtidigt menar Andersson (2002), har vissa grupper av människor inte alltid tillträde till dessa platser, i många fall beroende på deras beteende, exempelvis orsakat av missbruk eller psykisk ohälsa. Andreas visar på hur verkligheten ser ut för den som på grund av missbruk eller psykisk ohälsa, inte har någonstans att ta vägen när det handlar om att träffa kompisar men också när det gäller att få skydd och värme. Bussterminalen har blivit den offentliga plats dit alla har tillträde, men även här visar samhällets regler vad som är tillåtet på allmänna platser, var gränsen går för hur påverkad någon får vara och hur länge det är tillåtet

att vistas där. Personer med alkohol/drogmissbruk och psykisk ohälsa har många gånger endast tillträde till ett fåtal platser.

Nätverksband

I analysen framstår platsens betydelse för skapandet av nätverksband av olika slag och betydelsen av tunna band. Den gemensamma måltiden genom bordets gemenskap ger människor möjlighet att lära känna varandra även om man som några av de personer jag mött uttrycker att man känner igen människor men inte känner varandra på djupet. Här kan jämförelser göras med Hennings och Lövgrens (2002) forskning i bostadsområden där grannkontakter kan vara begränsade till hälsnings- och igenkänningskontakter. Det är skillnad på att känna någon och att känna igen. Utifrån Ringsby Janssons (2002) resonemang om offentliga platsers möjligheter för annorlunda människor att utveckla svaga band och på så sätt bygga broar kan den studerade mötesplatsen ses ha betydelse. Man presenterar sig inte utan det är lättare att "smälta in", som Erik uttrycker det, på samma sätt som på vilket annat café som helst. Många känner igen varandra, men känner inte varandra och kan inte alltid varandras namn. Detta visar sig särskilt i samband med samtalet med Dag då Linnea kommer fram till bordet och jag nämner hans namn och hon säger, "jasså heter han så". Det viktiga är inte att veta allas namn utan att få komma till platsen och att igenkännandet av dem som kommer är det viktiga för upplevelsen av trygghet på platsen. Detta kan medföra en upplevelse av tillhörighet till platsen och av en upplevelse av delad identitet genom anknytning till platsen.

Omsorgen

Det finns också en omsorg om varandra som kan kopplas till Hennings och Lövgrens (2002) beskrivning av igenkännings- och hjälpkontakter och ses som en konsekvens av utvecklandet av tunna nätverksband. Ett exempel, som kan ses som utvecklandet av tunna nätverksband, är när en person som besöker caféet uppmärksammar de övriga på att det är något som inte står rätt till där Kajsa bor, att hon inte blir väl behandlad och att något måste göras. Ett annat exempel kommer från bussterminalen när Andreas uttrycker oro över vad kompisen fått i sig och tycker att han ska gå hem istället för att dricka mer. Mötesplatsen som arena för utvecklandet av tunna eller svaga band är tydlig. Jämförelser kan göras med Hennings och Lövgrens teori kring tunna nätverksband och sambandet mellan upplevd lokal identitet och utvecklandet av en social identitet så till vida att den som känner en tillhörighet till mötesplatsen och regelbundet besöker den får en upplevelse av att vara en del av sammanhanget och på så sätt utveckla en social identitet. Ett exempel på tillhörighet är kvinnan som när hon är på väg att gå vänder sig om i dörren och säger "jag älskar er". Detta kan också ses som ett exempel på hur tunna band utvecklats till starka band.

Ett annat exempel på tunna nätverksband som utvecklas är mötet med kvinnan som under sin uppväxt inte fått lära sig läsa och som behöver hjälp för att förstå brev och kallelser av olika slag. Genom mötesplatsen har hon träffat personer som vid olika tillfällen hjälper henne med att ta del av nödvändig information och också hjälper till med vård- och myndighetskontakter. Platsen har blivit viktig för att få hjälp att hantera olika livssituationer. Studien ger några ex-

empel på tunna band som inte är krävande, men som ger möjligheter till delaktighet, tillhörighet och identitet. Civilsamhällets aktörer kan här ses ha betydelse genom skapandet av mötesplatser där människor, oavsett livssituation, kan träffas och där olika nätverksband kan knytas.

I tidigare resonemang framkommer att alla inte anser att vem som helst ska gå till Zonen men många uttrycker att alla är välkomna. Platsen med dess människor visar på ett uttryck av solidaritet genom att där finns en ömsesidighet och acceptans för den man är. Var och en är delaktig genom att ge det som är unikt för just den personen. Solidariteten grundas i en respekt för varandra och i en värdegemenskap där var och en har lika värde vilket jag kallar en växandets gemenskap. Frågor som kan ställas är huruvida det går att tala om solidaritet om människor inte delar samma levnadsförhållanden och villkor. De grupperingar som finns kan vara ett uttryck för detta.

KAPITEL 6: KONKLUSIONER OCH DISKUSSION

Det sista kapitlet innehåller resultatdiskussion, studiens betydelse för socialpedagogiskt arbete, metoddiskussion och förslag på fortsatt studie. Denna studie handlar om en öppen, social mötesplats och deltagarnas upplevelse av platsen kopplat till begreppen delaktighet och gemenskap. I den första delen av detta kapitel beskrivs och diskuteras studiens första frågeställning som handlar om vilka som kommer till mötesplatsen, vad som händer där och vilken betydelse mötesplatsen har för deltagarna. I den andra delen diskuteras vilka möjligheter och hinder mötesplatsen innebär för den enskildes upplevelse av delaktighet och gemenskap och i den tredje relateras delaktighet och gemenskap till platsen.

Mötesplatsens betydelse för deltagarna

Den första slutsatsen som jag kan dra av min studie handlar om vilka som kommer till Zonen, vad som händer där och vilken betydelse platsen har för deltagarna. Utifrån studiens samlade analys framkommer att många som kommer till platsen är personer som har någon form av missbruk eller psykiska funktionsnedsättningar. Det framkommer också att många äldre personer kommer och även personer som saknar arbete. Några som regelbundet besöker Zonen bor på gruppboenden av olika slag, en del har egen lägenhet och andra är hemlösa under perioder. Åldern på besökarna sträcker sig från unga vuxna till ålderspensionärer.

Tillgängligheten och öppenheten för vem som helst att komma in på Zonen bidrar till att platsen inte blir en plats för en viss grupp eller kategori samtidigt som jag inte kan uttala mig om hur människor runt om i staden uppfattar det. Om Zonen skulle ses som ett café vilket som helst skulle gästerna antagligen vara flera och komma från flera olika sammanhang. På skylten utanför står: ”Kom som du är. Välkommen” och hemsidan signalerar att platsen vill vara en plats både för den som har ett missbruk och för den som hjälper andra vilket innebär en öppenhet men samtidigt en avgränsning.

På Zonen erbjuds måltidsgemenskap, arbetsgemenskap och möjlighet att delta i skapande verksamhet som målning, keramik eller i en gitarrgrupp. Andakten med sånger och samtal är en annan del. För den som för tillfället saknar bostad finns även möjlighet att duscha och få kläderna tvättade. Det som händer på platsen, situationerna och aktiviteterna har kopplingar till delaktighet och människorna som kommer till platsen kan kopplas till gemenskap. Ett genomgående tema i mina resonemang är betydelsen av att få träffas för att prata med varandra och att platsen fyller en social funktion. Zonen är en plats där människor genom möten med andra i det enkla, vardagliga och gemensamma kan dela sina berättelser med varandra. I studien framträder en bild där inga överenskommelser behövs för att träffas, man vet att de andra är där. Besökarnas upplevelse av platsen är att det är en plats där man alltid känner sig välkommen och dit man kan komma som man är. Sammanfattningsvis kan sägas att den första slutsatsen är att platsens betydelse för deltagarna är att det är en plats för gemenskap som bygger på att man respekterar varandra och där man upplever trygghet.

Möjligheter och hinder för den enskildes upplevelse av delaktighet och gemenskap

Den andra slutsatsen som jag kan dra av min studie handlar om vilka möjligheter och hinder mötesplatsen innebär för den enskildes upplevelse av delaktighet och gemenskap. Ett hinder för delaktighet gäller bristen på tillgänglighet till platsen för den som är rullstolsburen vilket också kommer fram vid intervjuer på bussterminalen där jag träffar personer som besöker Zonen regelbundet och andra som inte gör det. En synpunkt som kommer fram är att man inte går till Zonen om man klarar sig själv och syftar på den ekonomiska situationen. Andra hinder för delaktighet och gemenskap som framträder i studien är ”dagsformen” hos de personer som besöker Zonen. För den som är alltför påverkad av alkohol, andra droger eller läkemedel fungerar det inte att vara med i en skapande grupp eller att vara en del i ett arbetslag. Här handlar det om att missbruket blir en bidragande orsak och ett hinder för delaktighet. Andra hinder handlar om att inte våga ”vad ska kompisarna säga” och en rädsla för att bli kategoriserad till en viss grupp. Hinder för delaktighet när det handlar om att ha inflytande, påverkas av det egna modet att sticka ut och ibland vara beredd att ta en konflikt och leder i vissa fall till att överlåta åt andra att agera. Frågor som kan ställas är vilken inverkan självkänsla och upplevelse av tillit har för att delaktighet ska vara möjlig. Att påverka verksamheten genom att säga vad man tycker och ge förslag på förändringar kan sägas handla om maximal delaktighet där ömsesidighet och acceptans är bärande delar.

Ytterligare hinder för delaktighet kan vara då uppgiftsfördelningen mellan volontärer och gäster i några fall blir otydlig. För flera gäster som besöker Zonen regelbundet utformas uppgifter som passar just för dem. Det kan handla om att i samband med andakten, ringa i klockan, ställa fram stolar eller dela ut psalmböcker. Ytterligare ett hinder att vara delaktig kan vara att de ideella eller anställda medarbetarna ser sig enbart som hjälpare och inte har förväntningar på, eller ger möjlighet för den gäst som också vill vara delaktig. Är medvetenheten kring värdegrunden ”att möta människor i ögonhöjd”, att mötas på en jämlik nivå, tillräckligt klar för alla på Zonen? Och hur kan detta förstås och uttryckas på andra sätt. Innebär ögonhöjd det samma som ömsesidighet? I dessa sammanhang är det viktigt att vara observant på att inte någon har tolkningsföreträde vilket utifrån ett maktperspektiv skulle kunna få konsekvenser som den enskildes upplevelse av att inte själv fatta avgörande beslut när det gäller den egna livssituationen. Detta kan då leda till att människor passiviseras istället för att stärka de egna förmågorna och den egna kraften. Ett alternativ till att hamna där är att ha en ledsagande relation som en kommunikativ deltagare där den andre får möjlighet till anknytning och avgränsning. Anknytningen innebär att den andre upplever sig vara en betydelsefull deltagare i den dagliga kommunikationen. Genom avgränsningen får den enskilde möjlighet till att definiera sig som en person som skiljer sig från andra med ett självständigt liv med en egen roll och betydelse.

Möjligheter för den enskildes upplevelse av delaktighet och gemenskap ges det många exempel på i studien, allt ifrån skapande i en verksamhetsgrupp, uppgifter i arbetsgrupp till att hålla ett föredrag eller ackompanjera psalmerna vid andakten. De flesta uttrycker att de har möjlighet att påverka och upplever att de blir hörda.

Möjligheter till gemenskap kan, utifrån de fem olika dimensionerna av gemenskap, sägas handla om att besökarna rör sig i mer eller mindre alla dimensioner, gästfrihetens gemenskap, växandets gemenskap, ”jag – du gemenskap”, handlingsgemenskap och ”att vara Zonare”. Gemenskapen vid måltiden är en möjlighet för alla och även dimensionen växandets gemenskap omfattar alla. ”Jag – du gemenskapen” kan beröra besökarna olika mycket. Möjligheter för den enskildes upplevelse av att tillhöra en gemenskap, förtydligas genom olika symbolhandlingar som till exempel genom att fira den som fyller år med födelsedagstårta. Det är viktigt att vara uppmärksam på att då det erbjuds möjligheter till firande med tårta och annat vid högtidsdagar, att alla erbjuds detta så att det inte blir uppdelningar mellan ”stammisar” och andra och att olika personer tillmäts olika betydelse. När det gäller handlingens gemenskap framträder att aktiviteterna ser olika ut och olika personer deltar olika mycket. En gemenskap av att vara Zonare kan sägas omfatta alla som väljer att gå till Zonen.

Sammanfattningsvis kan sägas att den andra slutsatsen är att mötesplatsen innebär möjligheter för den enskildes upplevelse av delaktighet och gemenskap genom inflytande, praktiska uppgifter och samvaro. Hinder beroende på den enskildes dagsform, rädsla för kategorisering och att lokalen inte handikappanpassats.

Att vara Zonare – platsen en möjlighet

Den tredje slutsatsen som jag kan dra är att en dimension av delaktighet och gemenskap framträder som innebär att vara engagerad till en plats med en upplevelse av delad identitet, att vara Zonare. Platsens öppenhet och tillgänglighet för alla ger möjlighet att under en längre tid pröva sig fram i sitt identitetsskapande genom att stanna kortare eller längre tid, genom att välja att sitta ensam eller tillsammans med andra. I analysen framträder bland deltagarna en upplevelse av delad identitet kopplad till en plats som jag kallar att vara Zonare. I studien framstår den sociala samvaron och samtalen som betydelsefulla. Samtalen kan till en början vara mer all dagliga och med tiden komma att präglas av ett mer personligt innehåll och när man känner varandra blir samtalen djupare.

Mårtens identitetsskapande kan i studien ses ske genom tillhörigheten till arbetsgruppen där hans förmågor uppskattas och där de övriga visat förtroende för honom, vilket lett till starkt självkänsla. Samtidigt har Mårten behållit kontakterna med sina kompisar på bussterminalen. Han går gärna dit för att prata med dem och uttrycker att de är intresserade av hans nya inriktning i livet som troende. Huruvida det finns en motsättning mellan det enskilda identitetsskapandet och gruppen, kan det handla om förändrade värderingar där betydelsen av att få använda sina resurser i en arbetsgrupp kan stå i konflikt med den andra gruppens värderingar. När Mårten inte längre delar grupsamhörigheten där alkohol- eller droganvändande är det centrala uppstår en motsättning till den ”gamla” kamratgruppen. Samtidigt kan en motsättning uppstå till den ”nya” gruppen, arbetslaget, när han vid något tillfälle väljer att ta en öl med kompisarna. Å andra sidan kan det ur ett perspektiv av att vara Zonare ses som en överbryggande identitet mellan den ”gamla” kamratgruppen och den ”nya” gruppen. De olika gemenskaperna utifrån olika värdegrunder kan vara svåra att hantera för den enskilde och här kan

Zonen utgöra en brygga mellan olika gemenskaper. Zonen som genom att vara en öppen plats erbjuder deltagarna att mer eller mindre identifiera sig med platsen och att vara Zonare.

Ett annat exempel i analysen är den äldre mannen som gärna besöker Zonen. Skillnaden mellan ett aktivt arbetsliv och ett liv som pensionär hanteras olika och för en del kanske det inte är självklart vilket sammanhang eller grupp man tillhör och vad som är den nya sociala identiteten. Vänkretsen tunnare ut och när de egna förmågorna och krafterna försvagas kanske upplevelsen av att hitta nya sammanhang där det är OK att bara få vara människa inte är så enkel. En konflikt kan uppstå mellan den enskilde och den tillhörighetsgemenskap med sociala band som han förväntas tillhöra när han väljer en platsbunden gemenskap till vilken han upplever en delad identitet och stark anknytning. Å andra sidan bidrar tillhörigheten till platsen, att vara Zonare, och samvaron där, till ett meningsskapande sammanhang som blir positivt för deltagaren.

Att vara Zonare bidrar också till delaktighet och gemenskap och utvecklandet av nätverksband där studien visar på hur flera av intervjupersonerna genom sina regelbundna besök skapat nätverk som utvecklats till hjälpkontakter i det vardagliga livet.

Den tredje slutsatsen i studien är att en dimension av delaktighet och gemenskap framträder som innebär att vara engagerad till en plats med en upplevelse av delad identitet, att vara Zonare.

Betydelsen för socialpedagogiskt och diakonalt arbete

Studien visar på betydelsen av mötesplatser och gemenskaper där människor kan ges möjlighet till identitetsskapande genom delaktighet i olika former. Socialpedagogiska utmaningar är att finnas i en ledsagande kommunikativ funktion tillsammans med personer som rör sig mellan olika sociala världar som kan vara både negativa och positiva gemenskaper där nya betydelser, identiteter och kompetenser skapas. Studien visar på betydelsen av att som socialpedagog och diakon verka för att det skapas förutsättningar för meningsskapande sammanhang där mellanmännsliga möten ska kunna ske. Samtalen kring vad som är grundläggande för gemenskaper behöver föras och socialpedagoger har till uppgift att utmana institutioner i vårt samhälle att delta i en dialog kring normer, värderingar kulturella och religiösa mönster och varierande levnadssätt. Allt detta genom relationer med varandra, grundade i respekt för varandra och där det finns rymd för olikheten. Kanske är det så att den djupaste formen av delaktighet i en gemenskap för en människa, är att få ge något som är unikt för just den personen.

Metoddiskussion

Utgångspunkten att från ett deltagarperspektiv och ett fenomenologiskt perspektiv försöka komma intervjupersonernas upplevelser så nära som möjligt kan sägas ha varit en konstruktiv ingång i studien. Samtidigt är det viktigt att påpeka att intervjuerna i en kvalitativ studie påverkas av förtroendet mellan intervjupersoner och intervjuare och även av olika omständig-

heter som kan råda. Det kan till exempel handla om vad som händer samtidigt på platsen. Intervjuerna har skett i ett rum i verksamhetens hus samt på olika bänkar på bussterminalen.

Den etnografiska metoden med deltagande observation har visat sig vara en fungerande metod samtidigt som den egna reflektionen är den att längre tid skulle ha behövts för att skapa förtroende och möjliggöra för fler personer till beredskap och villighet att intervjuas. De deltagande observationerna med intervjuliknande samtal har varit ett betydelsefullt komplement till intervjuerna.

Kvalitativa intervjuer har varit ett fungerande arbetssätt för att komma intervjupersonernas upplevelser så nära som möjligt. Antalet intervjuer är kanske för få för att kunna säga att studien uppnår den validitet som skulle vara önskvärd. Vad gäller generaliserbarhet kan studien inte heller sägas uppnå detta krav. Med andra intervjupersoner och andra tidpunkter för observationer hade kanske studien sett annorlunda ut. Det som kan sägas är att intervjupersonernas berättelser och upplevelser är unika och kan ses vara en pusselbit till andra studier av mötesplatser.

Ny studie

En ny studie skulle kunna handla om i vilken mån mötesplatser har betydelse för enskilda människors möjlighet att mobilisera sina resurser till delaktighet i samhället. Här skulle en fördjupning av begreppet medborgarskap kopplat till gemenskaper på olika mötesplatser kunna göras.

Litteratur

Alvesson, Mats & Sköldberg, Kaj (2008). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. 2., Lund: Studentlitteratur

Andersson, Björn (2002). *Öppna rum, om ungdomarna, staden och det offentliga livet*. Göteborg: Akademisk avhandling vid institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Barron, Karin (1999). Ethics in qualitative social research on marginalized groups. *Scandinavian Journal of Disability Research*. 1(1), 38-49.

Becker, Howard S. (2008). *Tricks of the trade. Yrkesknep för samhällsvetare*. Malmö: Liber

Bengtsson, Jan (red.) (2005). *Med livsvärlden som grund*. Lund: Studentlitteratur.

Berglund, Stig-Arne (2000). *Social pedagogik : i goda möten uppstår goda skäl*. Lund: Studentlitteratur.

Berglund, Stig-Arne (2004). Det välgörande med att uttrycka sig – social pedagogik och narrativ metod i det moderna. I Lisbeth Eriksson, Hans-Erik Hermansson & Ann-Charlotte Münger (red.), *Socialpedagogik och samhällsförståelse*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposium.

Bjurwill, Christer (1995). *Fenomenologi*. Lund: Studentlitteratur

Björklund, Kristina, Sandahl, Christina & Stenow, Håkan (2004). *Exposure-att utsätta sig för utsatthet*. Lund: Arcus förlag.

Blennerger, Erik (2008). Diakoni, etik och ideologi. I Erik Blennerger & Mats J. Hansson (red.), *Diakoni, tolkning, historik, praktik*. Stockholm: Verbum.

Blennerger, Erik & Hansson, Mats J. (2008). Vad menas med diakoni? I Erik Blennerger & Mats J. Hansson (red.), *Diakoni, tolkning, historik, praktik*. Stockholm: Verbum.

Blåder, Niclas (2008). *Gemenskap och mångfald*. Linköping: Akademisk avhandling vid institutionen för kultur och kommunikation. Linköpings universitet.

Bryman, Alan (2004). *Social research methods*. 2.ed. Oxford University Press.

Christiansen, Connie C & Hohnen Pernille (2002). *Betingelser for børns sociale ansvar*. Socialforskningsinstituttet 02:4. København.

Den svenska kyrkohandboken 1 (1987). Stockholm: Verbum.

Den svenska kyrkohandboken 2 (1987). Stockholm: Verbum.

Eriksson, Lisbeth (2004). Gemenskapen då och nu. I Lisbeth Eriksson, Hans-Erik Hermansson & Ann-Charlotte Münger (red.), *Socialpedagogik och samhällsförståelse*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposium.

Eriksson, Lisbeth (2011). Community development and social pedagogy: traditions for understanding mobilization for collective self-development. *Community Development Journal*, 46(4), 403-420.

Eriksson, Lisbeth, Markström, Ann-Marie (2000). *Den svårfångade socialpedagogiken*. Lund: Studentlitteratur.

Granovetter, Mark S. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78: 1360–1380.

Granovetter, Mark S. (1982). The strength of weak ties. A network theory revisited. *Sociological Theory*, Volume 1. (Sid:201-233). State University of New York.

Grundvall Stig. (2005) *Vagabond MC. Gemenskap, manlighet och marginalitet*. Göteborg: Akademisk avhandling vid institutionen för socialt arbete. Göteborgs universitet.

Gynnerstedt, Kerstin (2011). Tredje åldern – i ett socialt medborgarskapsperspektiv. I Kerstin Gynnerstedt & Maria Wolmesjö (red.), *Tredje åldern. Sociala aspekter och medborgarskap*. Malmö: Gleerups.

Hansson, Mats J. (2008). Diakoni – teologisk reflektion. I Erik Blennberger & Mats Hansson J. (red.), *Diakoni, tolkning, historik, praktik*. Stockholm: Verbum.

Hjerm, Mikael & Lindgren Simon (2010). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. Falckenberg: Gleerups

Henning, Cecilia & Lövgren, Sophia (2002). *Lokala sammanhang och identiteter: Om grannskapskontakters plats i en föränderlig värld*. Rapport 1. Jönköping: Hälsöskolan.

Henning, Cecilia & Svensson A Lars (2011). Mötesplatser för äldre - en viktig aspekt i samhällsplaneringen. I Kerstin Gynnerstedt & Maria Wolmesjö (red.), *Tredje åldern. Sociala aspekter och medborgarskap*. Malmö: Gleerups.

Hyldegaard, Kirsten (2008). *Vetenskapsteori*. Stockholm: Liber.

Jenkins, Richard (2008). *Social identity*. 3.ed. London: Routledge.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Madsen, Bent (2006). *Socialpedagogik, integration och inklusion i det moderna samhället*. Lund: Studentlitteratur.

Lilja, Elisabeth (1999). *Den ifrågasatta förorten: identitet och tillhörighet i moderna förorter*. Stockholm: Byggeforskningsrådet.

Marshall, T.H. (2003). *Medborgarskap og social klasse*. Kobenhavn: Hans Reitzels Forlag.

Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red.) (2002). *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur.

Molin, Martin (2004). *Att vara i särklass – om delaktighet och utanförskap i gymnasiesärskolan*. Linköping: Akademisk avhandling vid Linköpings universitet.

Molin, Martin (2008a). Analysen av tillhörighet – en socialpedagogisk utmaning. I Molin, Martin, Gustavsson, Anders & Hermansson, Hans-Erik (red.) *Meningsskapande och delaktighet*. Göteborg: Daidalos.

Molin, Martin (2008b). *Delaktighet i olika världar – om övergången mellan gymnasiesärskola och arbetsliv*. Trollhättan: Forskningsrapport. Högskolan Väst

Månsson, Niclas (2008). *Röster om delaktighet: en kvalitativ studie om ungdomars uppfattning av chanser till samhällelig delaktighet*. Forskningsrapport 2008:3. Studies in social sciences. Västerås: Mälardalens högskola.

Månsson, Per (red.) (2007). *Moderna samhällsteorier. Traditioner, riktningar, teoretiker*. Finland: Norstedts.

Nordstokke, Kjell (2002). *Det dyrbare mennesket. Diakoniens grunnlag og praksis*. Stockholm: Verbum.

Nordstokke, Kjell (2010). *Diakoni I kontekst. Forvandling, forsoning, myndiggøring. Et bidrag fra det Lutherske Verdensforbund till forståelsen av diakoni og diakonal praksis*. Oslo: KUI

Oldenburg, Ray (1999). *The great good place : cafés, coffee shops, bookstores, bars, hair salons, and other hangouts at the heart of a community*. New York: Marlowe.

Ringsby, Jansson, Bibbi (2004) Den lokala offentligheten – en mötesplats för socialt samspel mellan människor av skilda slag. I Jan Tøssebro (red.), *Integrering och inkludering*. Lund: Studentlitteratur.

Ringsby, Jansson, Bibi (2002). *Vardagslivets arenor. Om människor med utvecklingsstörning, deras vardag och sociala liv*. Göteborg: Akademisk avhandling vid Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Schütz, Alfred (2002). *Den sociala världens fenomenologi*. Göteborg: Daidalos.

Sen, Amartaya (2006). *Identitet och våld*. Göteborg: Daidalos.

Svedberg, Lars, von Essen, Johan, Jegermalm, Magnus (2010). *Svenskarnas engageman är större än någonsin. Insatser i och utanför föreningslivet*. Arbetsrapportserie 68. Enheten för forskning om det civila samhället. Stocholm: Ersta Sköndal Högskola.

Svensson Bengt (1996). *Pundare, jonkare och andra - med narkotikan som följeslagare*. Stockholm: Carlsson bokförlag.

Svensson, Lars (2006). *Mötesplatser på landsbygden. Om äldre människor, gemenskap och aktiviteter*. Göteborg: Akademisk avhandling vid Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Taylor, Steven J. & Bogdan, Robert (1998). *Introduction to qualitative research methods: a guidebook and resource*. 3.ed.. New York, N.Y.: Wiley.

Trost, Jan & Levin, Irene (1999). *Att förstå vardagen – med ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Trägårdh, Lars (1999). Det civila samhället som analytiskt begrepp och politisk slogan. I Erik Amnå (red.), *Civilsamhället*. Demokratiutredningen. SOU 1999:84. Stockholm: Fakta info direkt.

Wikgren, Gretha (2003). Hur kan ett livsvärldsfenomenologiskt perspektiv bidra till förståelsen av rektorers handlande i ett förändringsarbete? I Eva Alerby & Jan Bengtsson (red.), *Några nedslag i livsvärlden. Teori och praktik I pedagogisk forskning*. Luleå: Luleå tekniska universitet. Forskningsrapport 2003:12.

Åhnby, Ulla (2012). *Att möjliggöra äldre människors delaktighet i vardagen. Framtidsverkstad som idé och metod*. Dissartation series no.28, 2012. Jönköping: Hälsohögskolan.

Internetkällor

Amnå, Erik (2009). Ideellt engagemang. *Media Planet Nr 2*, November 2009.
<http://oru.diva-portal.org/smash/get/diva2:277420/FULLTEXT01>

SOU 2007:82
www.regeringen.se/content/1/c6/09/15/09/Oefed369pdf.

Regeringen www.regeringen.se/sb/d/14955

Vetenskapsrådet (2011). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning 2011. Vetenskapsrådet: Stockholm www.codex.vr.se/forskninghumsam.shtml

Intervjuguide

1. Bakgrund:

Hur länge har du deltagit i N:s verksamhet?

Vad var anledningen till att du kom till N första gången?

Hur fick du veta att N fanns?

(Till den som inte går till N just nu men varit där tidigare. Vad är det som gör att du inte går till N längre?)

2. N:

Hur skulle du beskriva N?

Berätta vad det är som händer på N?

Berätta om en vanlig dag på N.

Vad är det som gör att du kommer hit?

Vilka dagar och tider brukar du komma hit?

Brukar du gå hit ensam eller tillsammans med någon annan?

Brukar du träffa någon särskild på N?

Vilka är det som kommer hit?

Berätta om hur det är att vara på N? Vad är bra - mindre bra?

Finns det regler att förhålla sig till på N och hur upplever du i så fall dem?

3. Gemenskap

Hur skulle du beskriva samvaron på N/i gruppen?

Hur väl känner du dem som kommer hit? Hur många vet du vad de heter?

Vad pratar man om?

Skulle du vilja berätta om en situation där du upplever samvaro/gemenskap?

Var sitter du helst när du är på N? Med vem umgås du helst med?

Hur skulle du beskriva dig själv i gruppen?

Vad händer om du inte varit på N på ett tag?

4. Delaktighet

Att vara en del av ett sammanhang eller i en grupp kan upplevas på många olika sätt.

Kan du berätta om någon situation där du upplever att du är en del i sammanhanget/gruppen (på N)?

Vad hindrar dig från att vara en i gruppen?

Upplever du att du kan påverka vad som händer på N?

Upplever du att du har inflytande över vad som händer på N? T.ex. på vad som händer under lunchen/frukosten/andakten? Eller över hur verksamheten ska utformas/utföras?

Hjälper du till med något på N? Praktiskt eller annat?

Kan du beskriva, ge exempel på, din upplevelse av att vara en del i andra sammanhang?

5. Identitet:

På skylten utanför dörren står det "Välkommen! Kom som du är."

Vad betyder detta som du ser det?

Kan du vara dig själv här? Kan du uttrycka hur du mår/känner dig även de dagar inte allt känns OK? Är allt tillåtet?

Samtalar ni med varandra? Och i så fall om vad?

Har N bidragit till din utveckling som person?

Berätta hur du har utvecklats som person under tiden som du varit på N?

Hur upplever du/Vad betyder de anställda?

Hur upplever du/Vad betyder de andra besökarna?

Hur upplever du/Vad betyder volontärerna?

Hur skulle du beskriva förhållandet mellan volontärer och de som besöker N?

Hur går det till om man vill bli volontär?

Vad säger andra - vänner, kompisar, anhöriga – om att du går till N?

6. Bemötande

Hur upplever du att du blir bemött av personalen?

Hur upplever du att du blir bemött av volontärerna?

Hur upplever du att du blir bemött av de andra besökarna?

På N:s hemsida står att syftet är att möta människor i ögonhöjd. Vad innebär detta för dig?

Hur hanteras det annorlunda?

I vilken utsträckning är det accepterat att ha ett annorlunda beteende på N/ i gruppen?

7. Andra platser:

Finns det andra sammanhang eller platser som är viktiga för dig?

Finns det andra sammanhang som du tror är viktiga för besökarna?

Finns det något som N kan erbjuda som ingen annan plats kan erbjuda? Vad i så fall är detta?

Till
NN och styrelsen för N

Mitt namn är Helena Bengtsson och jag studerar på magisterprogrammet för socialt arbete med inriktning socialpedagogik på Högskolan Väst i Trollhättan. I utbildningen ingår att skriva en uppsats. Mitt intresse är att studera innebörden av en öppen, social mötesplats där människor möts och deltagarnas upplevelser av platsen. Jag har tidigare varit i kontakt med föreståndare NN för förfrågan om möjligheten att göra en studie av N. Nu vill jag ställa frågan till hela styrelsen om möjligheten att få delta i N:s öppna träffpunkter för att studera dessa. Studien kommer att ske under våren 2013, framförallt under mars och april. Min tanke är att, förutom att delta i de öppna träffarna, tillfråga ett antal personer, som besöker och deltar i N:s öppna träffpunkter, om de vill ställa upp i en intervju. Varje person kommer att få ett informationsbrev där jag berättar hur intervjuerna kommer att gå till, att det är frivilligt att delta och att ingen kommer att nämnas vid namn i uppsatsen eller på något annat sätt bli igenkänd.

Med vänlig hälsning

Helena Bengtsson
helena.bengtsson@student.hv.se
tel. 070-598 32 54

Vid frågor går det även bra att kontakta min handledare:
Lars Svensson
Högskolan Väst
Fil dr i socialt arbete
lars.a.svensson@hv.se

Informationsbrev

Hej!

Jag heter Helena Bengtsson och studerar vid Högskolan Väst. Just nu skriver jag en uppsats om mötesplatser. En mötesplats som jag är intresserad av är N, vilka aktiviteter som förekommer, hur det är att vara där och hur den upplevs av de personer som kommer dit.

Uppsatsen bygger på observationer och intervjuer med besökare. Vi har träffats i samband med mina besök på N och jag skulle vilja intervjua dig.

I uppsatsen kommer inte ditt namn att nämnas och uppsatsen skrivs så att ingen blir igenkänd.

Innan intervjun kommer jag att berätta lite mer om hur intervjun går till, vad den innehåller för frågor och hur intervjumaterialet kommer att användas i uppsatsarbetet.

Har du frågor går det även bra att kontakta min handledare: Lars Svensson, Högskolan Väst, fil.dr i socialt arbete, lars.a.svensson@hv.se

Med vänlig hälsning

Helena Bengtsson

helena.bengtsson@student.hv.se